

Halikon Kirkkomäen
Koekaivaukset ja kaivaukset
16.6.-27.6.2003 & 8.9.-19.9.2003
Eeva Raike
Arkeologian osasto

Arkistotiedot

Halikko Kirkkomäki Muinaisjäännöstunnus 73010030

Kunta: Halikko 730

Kylä: Kirkonkylä 473

Tilat: -

Maanomistajat: Halikon seurakunta

Paikkatiedot:

Peruskarttalehti 2021 08

Koko tarkastetun alueen koordinaatit

Yhtenäiskoordinaatit: P =6705032-6705249, I =3283615-3283725

Peruskoordinaatit: X =6698941-6699163, Y =2448923-2449023

Korkeus: 25-40 mpy

Tutkitun muinaisjäännöksen koordinaatit

Yhtenäiskoordinaatit: P =6705040-6705122, I = 3283650-3283718

Peruskoordinaatit: X =6698951-6699036, Y =2448958-2449022

Korkeus: 33-40 m mpy

Aikaisemmat tutkimukset:

Hjalmar Appelgren, kaivaus 1896

A. M. Tallgren, kaivaus 1914

Kaarlo Katiskoski, kaivaus1983 (Kirkkomäen itäpuolella)

Esa Mikkola, inventointi 1998

Aikaisemmat löydöt:

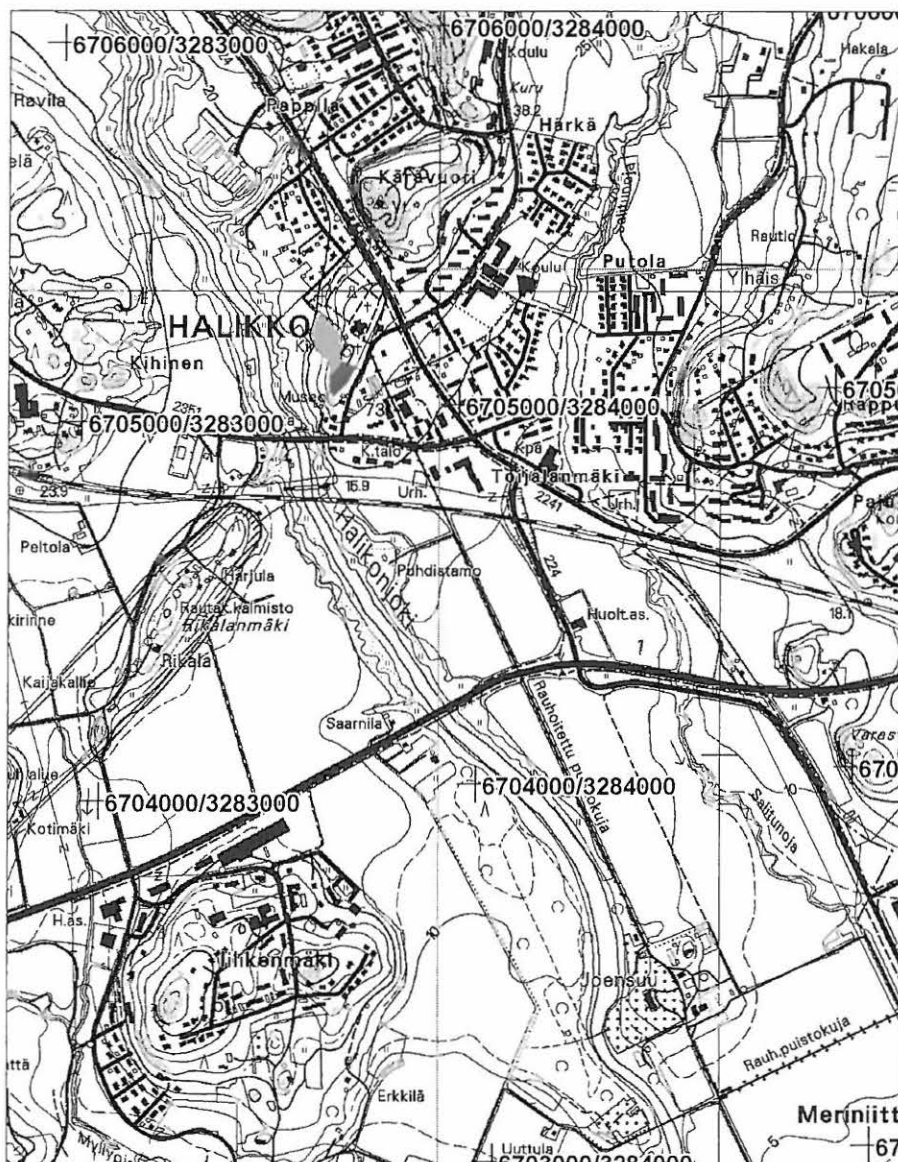
KM 2058:4-6, KM 3187:45-46, KM 5512:24-26, TYA 107

Vuoden 2003 löydöt:

KM 34020:1-350

Ote peruskartoista 2021 08, 2021 09, 2021 11, 2021 12
mk. 1:20 000

- Tutkittu alue
- Alue, missä muinaisjäännöstä jäljellä

Muinaisjäännöksen Yhtenäiskoordinaatit: P =6705040-6705122, I =3283650-3283719

JOHDANTO

Halikon Kirkkomäen tutkimukset tulivat ajankohtaisiksi kesällä 2003, kun Maisemakontrolli ilmoitti Halikon seurakunnan toimeksiannosta suunnittelewansa Kirkkomäen hautausmaan laajennushanketta sekä huoltorakennusten ja huoltotien sijoittamista alueelle. Alueen muinaisjäännöksistä pyydettiin lausunto Museovirastolta, joka karttaluonnoksen pohjalta tutustui asiaan. Kirkkomäen rautakautiseen kalmistoon ja asuinpaikkaan viittaavat tunnetut löydöt ovat suurimmaksi osaksi 1800-luvun lopulta ja 1900-luvun alusta. Nuoremmalle rautakaudelle ajoittuvat esineet löydettiin pääosin hautausmaan laajennuksien yhteydessä kirkon etelä- ja kaakkoispuolelta sekä tapulin lähistöltä.

Tiedot suunnitelma-alueen muinaisjäännöksistä ja niiden sijoittumisesta sekä rajoista olivat vanhoja ja epä-määräisiä. Tämän vuoksi Museoviraston mukaan oli hyvin mahdollista, että muinaisjäännökset saattavat ulottua rakennettavalle alueelle. Koska hanke tulee olemaan hyvin mittava rikkaassa muinaisjäännösympäristössä, Museovirasto esitti alueella tehtäväksi koetutkimuksia kahden viikon ajan.

Ensimmäiset koetutkimukset tehtiin alueella 16.-27.6.2003 välisenä aikana. Kentällä työskentelivät kaivausjohtajana FM Eeva Raike, piirtäjänä FM Anu Kehusmaa, tutkimusapulaisena fil. yo Ninni Närväinen sekä kaivajina Maria Suvanto, Tiia Salo, Teemu Tiainen, Tiia Weckman, Ari Huttunen ja Alekski Kokko. Kaivajista kolme on halikkolaisia lukiolaisia ja kolme opiskelee arkeologiaa Oulun yliopistossa.

Koska koekaivauksissa löydöt olivat melko runsaat, täytyi kaivauksia jatkaa vielä syyskuussa kahden viikon ajan (8.-19.9.2003), jolloin kaivaustenjohtajana, piirtäjänä ja tutkimusapulaisena toimivat samat kuin kesäkuussa. Kesäkuun kaivajista vain Maria Suvanto oli mukana. Muut kaivajat olivat Tapani Rostedt, Jukka Palmu, Marko Korhonen, Anu Kinnunen ja Annemari Tranberg. Kaikki kaivajat opiskelevat arkeologiaa joko Turussa tai Oulussa.

Yhteensä Halikon Kirkkomäellä tehtiin arkeologisia tutkimuksia neljä viikkoa, joiden kustannusarvio on yhteensä 43 000 euroa, josta vähennettiin asumiskulut 1412,88 euroa, koska seurakunta järjesti asunnon omista tiloistaan. Näin ollen todellinen kustannusarvio kenttä- ja jälkitöineen on 41 587 €.

ALUEEN HISTORIAA SEKÄ TUTKIMUSHISTORIA

FM Anu Kehusmaa teki alueen karttahistoriasta selvityksen. Hän selvitti lähinnä Kansallisarkistossa alueen karttamateriaalin ja tämä selvitys on liitetty tähän raporttiin (liite 1). Kirkkomäkeä parhaiten esittävästä kartoista saatiin kopiot Halikon seurakunnan arkistosta. Nämä vuosina 1834 ja 1890 tehdyt kartat on asemoitu nykyisen yleiskartan päälle (kartat 16 ja 17).

Ensimmäiset tiedossa olevat löydöt tulivat päivän valoon vuonna 1881, jolloin kirkkomaata laajennettiin. Tällöin löydettiin 900-luvun lopun/1000-luvun alun tyyppin hevosenkenkäsolkki ja kaksi rannerengasta (KM 2058:4-6).

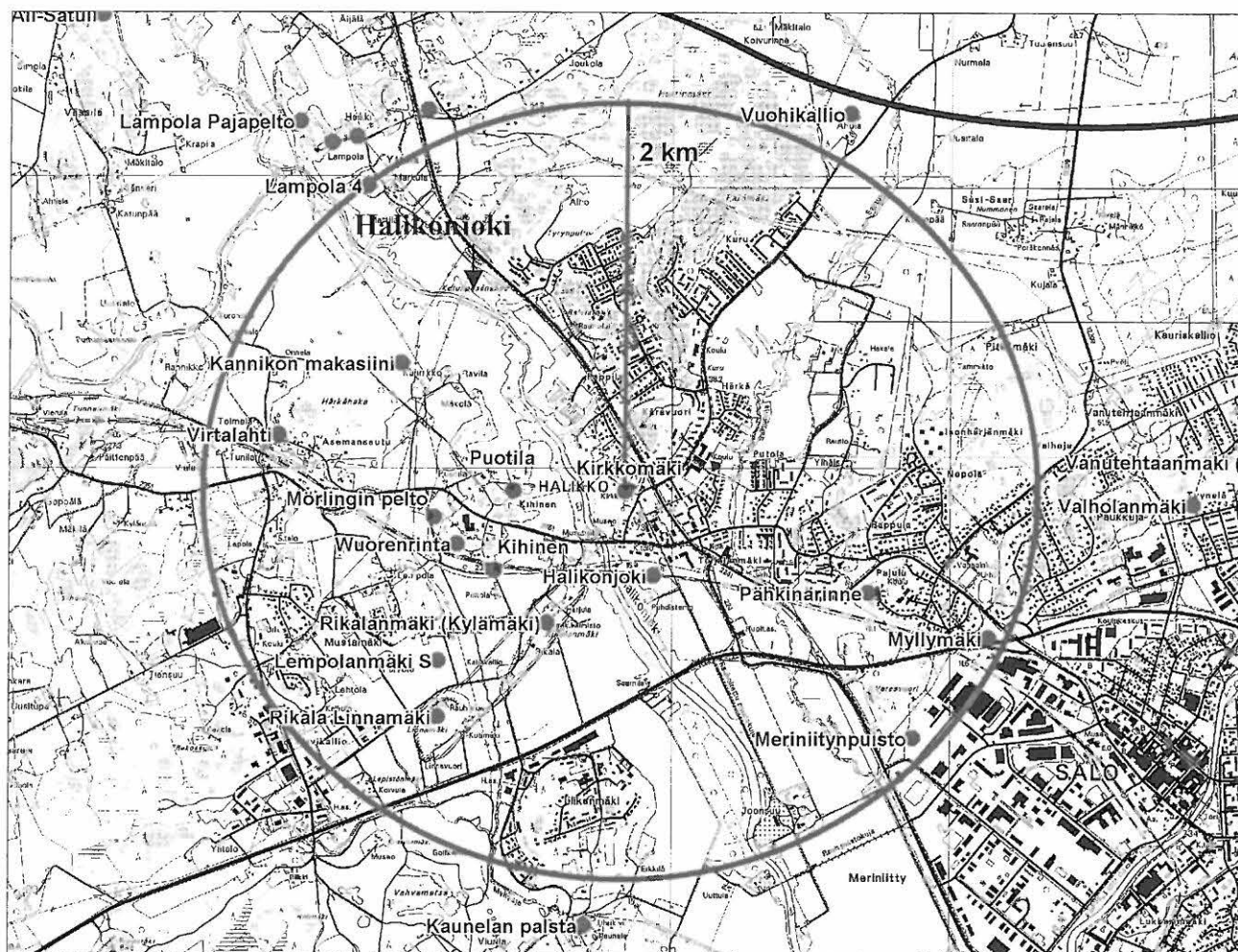
Kirkkomäkeä käytettiin muuhunkin kuin hautauksiin 1800-luvulla. Vuonna 1895 mäen korkeimmalta kohdalta, tuolloin perunamaana olevalta alueelta löydettiin kaksi miekan katkelmaa ja kilvenkupura (KM 3187:45-46). Näiden esineiden löytymisen jälkeen alueella kävi ensimmäisen kerran arkeologi. Seuraavana vuonna eli vuonna 1896 Hjalmar Appelgren kävi tarkastamassa löytöpaikan, mutta huonon sään vuoksi ei löytöpaikasta voitu tehdä edes piirrosta. Vuonna 1910 sen ajan kirkkoaidan eteläpuolisesta perunapellosta löytyi vielä kaksi rannerengasta ja rengassolkki (KM 5512:24-26).

Kaikki esineet on löydetty Kirkkomäen korkeimmalta alueelta eli kellotapulin eteläpuolelta, nykyisen aatelishautausmaan kohdalta. Vuoden 1910 jälkeen esineitä ei ole löydetty. Vuonna 1978 löytyi kirkon ohi kulkevan tien leikkauksesta rautakauden tyyppin keramiikan palanen (TYA 107) ja mäellä havaittiin kasvavan lukuisia kulttuurikasveja. Keramiikan palan tarkkaa löytöpaikkaa ei tiedetä. Näiden havaintojen perusteella Anna-Liisa Hirviluoto arveli Halikon historian esihistoriaosuudessaan, että Kirkkomäellä olisi ollut viikinkiajalla kalmiston lisäksi myös asuinpaikka (Hirviluoto 1992).

Halikon kunnan muinaisjäännösinventoinnin teki vuonna 1998 arkeologi Esa Mikkola. Inventoinnin yhteydessä paikka käytiin tarkastamassa, mutta maaperään ei kajottu.

LÄHIALUEEN MUINAISJÄÄNNÖKSET

Kirkkomäestä kahden kilometrin säteellä on 14 tunnettua muinaisjäännöstä, joista 13 ajoitetaan rautakaudelle ja yksi kivikaudelle. Kohteista kolme sijaitsee Salon kaupungin alueella. Kohteet ovat asuinpaikkoja, kalmistoja, kuppikiviä ja yksi linnavuori. Halikonjoen länsipuolella lähimpänä Kirkkomäkeä sijaitsee Puotilan muinaisjäännösalue. Halikon tunnetuin muinaisjäännösalue eli Rikala sijaitsee Halikonjoen länsipuolella Kirkkomäestä lounaaseen noin 800 metriä. Rikalan Kylämäen takana Kirkkomäestä noin 1,5 km päässä on Rikalan Linnamäki. Seuraavalla sivulla olevaan karttaan on merkitty lähialueen muinaisjäännökset.

YMPÄRISTÖ JA KASVILLISUUS

Kirkkomäen rautakautinen kalmistoalue sijaitsee Halikon keskiaikaisen kirkon kirkkomaalla ja siitä etelään kirkkotapulien ympäristössä. Vanhimmat löydöt sijoittuvat kirkkoaidan sisäpuolelle. Kesän koekaivauksissa löydetty kalmistoalueen osa sijaitsee tapulin ja aatelishautausmaan lounaispuolella olevalla mäen rinteellä, jonka yläosa on tuhoutunut aatelishautausmaan teon ja vesijohdon rakentamisen yhteydessä. Aatelishautausmaan aidan eteläpuolelle on yleiskarttoihin merkitty vanha vesisäiliö, josta lähtee kahteen suuntaan putket, etelään ja pohjoiseen. Alue on muuten rakentamaton ja kasvillisuus on osassa rinnettä villiintynyt. Mäellä kasvaa mm. tammia, haapoja ja tuomia. Vuoden 1834 kartassa nyt paikallistetun kalmistoalueen kohdalla on ollut laidun tai pelto. Mäen etelärinteessä on ollut rakennuksia, joita vuoden 1890 karttaa ei ole enää merkitty. Vuoden 1890 kartassa etelärinteiden alaosassa on pari rakennusta ja mäen päällä ei ole enää merkitty peltoa tai laidunalueita (ks. kartat 16 ja 17).

Vuoden 1982 Hakastarolaisessa (Salo-Uskelan seuran lehti) Ilkka Kukkosen, Juha Luodon ja Onni Silkkilän artikkelissa mainitaan, että vajaat 15 metriä kirkon aidasta länteen kasvaa nurmikauraa (ahdekauraa) (*Avenula pratensis*) ja vähän alempana kirkkomaalle johtavan käytävän penkassa litteää nurmikkaa (*Poa*

compressa) ja pölkkyheinää (*Turritis glabra*). Hyvin hoidetulla hautausmaalla löytyi kolmas ilmaisijalaji eli sikoangervo (*Filipendula vulgaris*) pohjoisesta kirkolle johtavan porraskäytävän maapenkereen rinteestä. Näiden lisäksi artikkelissa mainitaan, että hautausmaan kiviaidan vierustalla jokirannan puolella on 1960-luvulla havaittu nurmilaukkaa (*Allium oleraceum*). (Hakastarolainen 1982, 29).

Kaivausten aikana kasvillisuutta käytiin hieman läpi sekä Turun yliopiston kasvimuseon amanuenssin dosentti Terttu Lempiäisen että kasvitieteilijä Antti Nymanin kanssa. Selvimmät kasvavat arkeofyytit Kirkkomäen tutkimusalueella ovat ahdekaura ja sikoangervo. Muita muinaistulokkaiksi kutsuttuja kasveja mäellä ovat nuokkukohokki (*Silene nutans*) ja harmio (*Berteroa*).

Ahdekauraa esiintyi mäellä sekä kalmistoalueella että mäen eteläosassa, mihin uutta hautausmaan huoltotietä suunnitellaan. Sikoangervoa ei taas esiintynyt kalmistoalueella, vaan mäen eteläosan aurinkoisilla alueilla. Suurimmat sikoangervoesiintymät jäävät tulevan huoltotien eteläpuolelle. Suurimmaksi osaksi kasvillisuus on niittyalueille ominaisia lajikkeita.

KENTTÄTYÖT JA KENTTÄTYÖMENETELMÄT

Kenttätyöt aloitettiin suunnitellun muistolehdon alueella aatelisten hautausmaan eteläpuolella olevalla rinteellä. Tutkimusten peruslinja vedettiin aatelishautausmaan läntisimmän kiviaidan suuntaisesti. Suuntana oli 216 goonia. Peruspisteeksi merkittiin 1000/2000. Peruslinjaa vedettiin kirkon aidasta noin 100 metriä ja merkittiin linjaseipäin 20 metrin välein. Linjalle merkittiin vain kolme koekuoppaa (kk:t 10,15,17). Linjaa käytettiin hyväksi alueelle tehtävien koekuoppien merkitsemisessä. Muita koekuoppia ei merkitty orjallisesti tietyille linjoille, vaan parhaille mahdollisille paikoille.

Jo ennen koekaivausten alkua oli allekirjoittanut käynyt tarkastamassa alueen kairan kanssa. Alueelta löytyi jo kairattaessa muutamasta kohtaa selviä merkkejä (mm. palanutta luuta, saviastianpaloja ja mustaa maata) polttokenttäkalmistosta.

Korkeuskiintopiste siirrettiin lähellä olevan Halikon kunnantalon seinässä olevasta korkeuskiintopisteestä nro:sta 103, jonka korkeus on 22,244 m mpy. Korkeus siirrettiin vaaituskoneella Kirkkomäellä olevaan maakiveen, jonka korkeudeksi saatiin 36,804 m mpy.

Varsinaisen hautausmaalaajenuksen alueelle Halikon kunnan teknisen osaston mittamiehet kävivät merkitsemässä GPS-paikantimella kiintopisteen isoon maakiveen. Pisteen yhteiskoordinaatit ja korkeus ovat 6705238/3283600, z=19,60 m mpy.

Kesän kenttätöiden yhteydessä koko tutkittavalle alueelle tehtiin 40 koekuoppaa, jotka olivat kooltaan yhden neliömetrin eli yhteensä 40 m². Lisäksi mäen lounaisosaan, mihin huoltotie oli ensin suunniteltu, tehtiin kaksi koeojaa, koeojat 1 ja 2, joiden laajuus oli yhteensä 17 m². Kaivettujen alueiden yhteislaajuus oli 57 m². Näi-

den tutkimusten perusteella seurakunnalle ilmoitettiin, että muistolehtoa ei voi rakentaa suunnitellulle alueelle ilman laajoja arkeologisia tutkimuksia. Myöskään huoltotietä ei voi rakentaa karttaa merkittyyn kohtaan. Kirkkomäen rakentamattomasta lounaisosasta löytyi lähes kaikkialta viitteitä muinaisjäännöksestä. Tämän vuoksi Museovirasto esitti huoltotien siirtämistä hieman koillista kohti alueelle, jolta löytyi vähiten esihistoriaan viittaavia löytöjä. Koska huoltotietä ei voitu siirtää kokonaan pois Kirkkomäen lounaisosasta, niin Museovirasto teki uuden kustannusarvion 2-3 viikon arkeologista tutkimuksesta. Tämä kustannusarvio esitettiin kirkkoneuvostolle, joka hyväksyi sen kokouksessaan.

Koetutkimuksia päästiin jatkamaan vasta maanantaina 8.9.2004. Uudelle huoltotien linjaukselle tehtiin laajempi kaivausalue sekä 9 kpl neliömetrin kokoista koekuoppaa. Kaivausalueen suuruus oli 62 m². Työt saatiin tehtyä kahdessa viikossa.

Halikon Kirkkomäellä kaivettiin neljän viikon aikana yhteensä 128 neliömetriä. Kenttätöiden jälkeen Halikon seurakunta voi rakentaa tärkeän huoltotien kulkemaan Kirkkomäen kautta hautausmaalle. Varsinaisen hautausmaanlaajennuksen alueella ei todettu mitään muinaisjäännöksiin viittaavaa, mutta suunnitellulle muistolehdon alueelle ei voi rakentaa mitään ilman kalliita lisätutkimuksia. Tämän takia seurakunta siirtää muistolehdon varsinaiselle hautausmaan laajennusalueelle.

Koska Kirkkomäki jää suurimmaksi osaksi rakentamatta, Museoviraston arkeologian osaston hoitoyksikön Varsinais-Suomen toimipiste harkitsee sen ottamista hoitokohteeksensa kesällä 2004.

HAVAINNOT

Laaja hautausmaa-alue kirkon länsipuolella

Varsinaisen hautausmaalaajennuksen alueelle tehtiin yhteensä 14 neliön kokoista koekuoppaa (koekuopat 27-40). Alemmilla tasoilla eli noin 20 metrin korkeuskäyrän alapuolella ja sen tuntumassa maa-aines oli lähes puhdasta ja sitkeää sinisavea. Ylemmillä tasoilla maa-aines muuttuu hieman hiekkaisemmaksi. Ylimmistä koekuopista 32 ja 33 löytyi kaivettaessa kiviä ja mahdollisesti värjäytynyttä maata. Koekuoppien maa-aines katsottiin vielä tarkkaan läpi koekuoppaa täyttäessä. Kaikki koekuopat alueella pyrittiin kaivamaan vähintään 50 cm syvyyteen. Jos maaperä oli jotain muuta kuin puhdasta savea esimerkiksi multavaa hiekkaa, niin koekuopat kaivettiin puhtaaseen maahan saakka, joka yleisesti oli savi. Mitään esihistoriaan tai varhaiseen historiaan viittaavia löytöjä ei havaittu.

"Muistolehtoalue"

Kun varsinaiselta hautausmaalaajennukselta ei löydetty merkkejä muinaisjäännöksistä, niin siirryttiin suunnitellun muistolehdon alueelle. Muistolehdon tarkoitetaan aluetta, jossa hautaus tapahtuu seurakunnan toimesta, eikä tarkkaa hautapaikkaa ilmoiteta omaisille. Suunnitelmien mukaan se tulisi sijaitsemaan tapulin takana olevalla rakentamattomalla etelä-lounaisrinteellä. Heti ensimmäisistä koekuopista alkoi löytyä tasoisenmaan polttokenttäkalmiston kiveystä, palanutta luuta ja saviastian paloja. Koekuopat, joista tuli esille selvää polttokenttäkalmistokiveystä olivat koekuopat 3-6. Koekuopista 7-10 ei tullut selvää kiveystä, mutta löydöt olivat melko runsaat ja viittaavat polttokenttään. Löytöinä saatiin palanutta luuta, saviastian paloja, pronssi- ja rautaesineiden katkelmia (KM 34020:1-92). Koekuopista 1 ja 2 ei löytynyt mitään esihistoriaan viittaavaa, vaikka ne kaivettiin aatelisten hautausmaan ja kesällä 2003 löydetyn polttokenttäkalmistojäännösten väliin. Koekuopissa 1 ja 2 maalajit olivat sekoittuneita ja rinteeseen oli selvästi tuotu täyttömaata. Sekoitunut maaperä ja täyttöhiekka liittyvät mahdollisesti vanhan vesisäiliön ja putkiston rakentamiseen. Mahdollisesti rakentamistyöt ovat tuhonneet osittain kalmistoaluetta.

Koekuopista 5 ja 6 tuli esille puupaalujen osia, joiden alapää oli veistetty teräviksi (neg 126530). Paalunkohdat on merkitty koekuopat 1-5 karttaa. Koekuopassa 5 puupaaluja oli yhteensä viisi ja koekuopassa 6 kaksi. Selvimmät polttokenttäkiveykset ja noensekaiset maa-alueet olivat koekuopissa 3, 4, ja 5. Löytöjä alkoi tulla heti pintamaan poiston jälkeen koekuopista 3-9. Kiveystä tuli esille noin 20-30 cm syvyydestä ja puhdasmaa 35-42 cm syvyydessä.

Koetutkimuksissa saatiin selville, että kalmistoa on vielä kaikesta huolimatta jäljellä ainakin 400 neliometriä eikä sen tutkiminen koekaivausten aikana ollut mahdollista.

Muistolehtoalueen koekuopat ja niiden löydöt:

Koekuoppa 3: KM 34020:1-18, palanutta luuta, keramiikkaa, metalliesineiden katkelmia.

Koekuoppa 4: KM 34020:19-26, palanutta luuta, keramiikkaa, metalliesineiden katkelmia. (neg. 126520-25, dia 52469-73).

Koekuoppa 5: KM 34020:27-36, palanutta luuta vähän, keramiikkaa, metalliesineiden katkelmia. (neg. 126528, dia 52476).

Koekuoppa 6: KM 34020:37-62, palanutta luuta, keramiikkaa, metalliesineiden katkelmia, rautaniittejä, lasihelmi, pronssihelmi.

Koekuoppa 7: KM 34020:63-71, vähän palanutta luuta, keramiikkaa, pronssipunnus, rautaa, hieman historiallisen ajan keramiikkaa. (neg. 126531-32, dia 52478).

Koekuoppa 8: KM 34020:72-76, vähän palanutta luuta, keramiikkaa, rautaesine. (neg. 126543-4, dia 52486-7).

Koekuoppa 9: KM 34020:77-86, vähän palanutta luuta, keramiikkaa, pronssiesineiden katkelmia, lasihelmiä. (neg. 126547-8, dia 52489-90).

Koekuoppa 10: KM 34020:87-92, vähän palanutta luuta, keramiikkaa, pronssipunnus. (neg. 126533-34, dia 52479-80).

Koeojat 1 ja 2

Koeojat 1 ja 2 tehtiin alustavasti suunnitellun huoltotien alueelle kesäkuussa 2003. Koeojissa löydöt olivat kuitenkin sen verran merkittäviä, ettei tien rakentaminen tähän kohtaan ollut suotavaa. Myöskään maisemallisesti kohta ei ollut paras mahdollinen.

Koeoja 1 (koordinaatit: 812/1990–1999) oli metrin levyinen ja 10 metriä pitkä eli yhteensä 10 neliötä. Karttoihin merkittiin vain pinta- ja pohjaluvut. Pohjaluvut otettiin esiin tulleen kallion pinnasta. Koeoja kaivettiin lähes koko pituudeltaan kallioon saakka, joka tuli esille hyvin nopeasti. Osa kallion koloista oli täyttynyt pienistä kivistä ja multavasta tummasta maasta, jonka joukossa oli sekä rautakauden tyyppisiä että myös historiallisen ajan saviastian paloja. Muita esihistoriaan liittyviä löytöjä ovat erilaiset rautaiset niitit ja pronssin palat. Koeoja 1:n löydöt ovat luetteloitu numeroille KM 34020:141–156. Kuvatauluissa numeroilla 126564, 126568 ja 126573 olevista kuvista näkee, että kallio tuli osin esille jo pintamaan poiston jälkeen.

Koeoja 2 (koordinaatit 814,75–820,75/1989,5) oli metrin levyinen ja pituudeltaan 7 metriä. Koeoja on koekuopasta 14 lounaaseen laajennettu alue. Koekuopasta 14 tuli esille mahdollista kivijalkaa, joka näytti jatkuvan lounaaseen. Löytöjä ei tullut paljon (KM 34020:157–161), mutta löydetty keramiikka vaikutti ajoittuvan rautakauteen. Muut löydöt ovat palanutta luuta.

Kun koeoja aukaistiin koekuopan 14 jatkeeksi, niin perustus ei näyttänyt enää niin selvältä. Koeojan lounaisosa oli hyvin kivinen, mutta kuitenkin kivien seasta pystyttiin havaitsemaan isommat kivet, jotka saattavat liittyä jonkin rakennuksen perustuksiin.

Huom. Koeojien koordinaatistoissa ilmoitettu x-koordinaatit ovat 800-sarja, vaikka niiden pitäisi olla 900-sarjaa (K. Katiskosken huomio).

Kaivausalue

tutkimukset

Kesäkuun aikana koetutkimuksissa selvisi, että muistolehtoa ei voida rakentaa sille suunnitellulle paikalle ja myös huoltotie täytyi siirtää. Huoltotien uusi linjaus hahmoteltiin maastossa alueelle, josta koetutkimuksissa oli koekuopista tullut vähiten löytöjä eikä maakerroksissa pystytty havaitsemaan mitään esihistoriaan viittaavaa. Uudella linjauksella täytyi kuitenkin tehdä vielä tutkimuksia, joihin varattiin 2-3 viikkoa syyskuussa. Uudelle tielinjaukselle osui neljä kesäkuussa tehtyä koekuoppaa, koekuopat 11–13 ja 19 (KM 34020:93–104, 118), joista löytyi jonkin verran rautakauden keramiikkaa ja palanutta luuta. Näiden lisäksi löytyi myös historialliseen aikaan ajoittuvia löytöjä esim. liitupiipun katkelmia, historiallisen ajan keramiikan paloja ja ikkunalasiasia. Nämä historiallisen ajan löydöt tulivat samoista kerroksista kuin rautakauteen ajoittuvat löydöt. Tämän perusteella voidaan sanoa, että nuorempi toiminta alueella on osin tuhonnut vanhempia kerroksia.

Syyskuussa aukaistiin aluksi kaksi ristikkäin kulkevaa kahden metrin levyistä koeojaa tulevan huoltotien alueelle. Tiedossamme oli, että huoltotien vaatima alue tulee olemaan 8 metriä leveä ja pyynnöstämme tien

linjaus oli merkitty maastoon. Lähes heti huomioitiin, että mahdollisesti löytörikkaimmat alueet ovat alueen korkeimmalla kohdalla, mihin avattiin noin 42 m² suuruinen kaivausalue. Koko kaivausalueen laajuus oli 53,5 m². Kaivausalueelle tehtiin oma koordinaatisto, joka ei ole yhteneväinen kesäkuun koordinaatiston kanssa. Oma koordinaatisto tehtiin siksi, että syksyllä ei enää muistettu mistä hautausmaan aidan kulmasta mittaukset oli aloitettu. Kartat, johon ne oli merkitty, olivat unohtuneet Museovirastoon. Kaivausalueella x-koordinaatit kasvoivat luoteeseen ja y-koordinaatit koilliseen.

Alueella maaperä on karkeaa soraa. Pintakerroksista löytyi sekä rautakauteen että historialliseen aikaan ajoittuvia löytöjä. Kallio tuli ruutujen 5-4/2 alueella jo 27 cm syvyydessä esille eli tasossa 3 (ks. kaivausalueen tasokartta 3). Kerrosta kolme kaivettaessa alueelle 7-12/7-8 alkoi hahmottua tummempia pitkänmallisia noensekaisia maaläikkiä. Kuitenkaan löydöt eivät keskittyneet läikkiin, vaan löytöjä tuli lähes koko alueelta jonkin verran (KM 34020:163–350). Kaivausalueen tasokarttoihin (tasot 2-4) on merkitty tummemmat maa-alueet rasterein ja luonteiset maa-alueet numeroin. Kerrosta 4 kaivettaessa paljastui peruskallio ruutujen 11-12/3-6 ja 7/8 kohdissa. Tason 4 jälkeen vain tummemmat mahdollisesti noen värjäämän alueet kaivettiin pohjaan ja tasokarttaan 5 on merkitty kaivettujen alueiden pohjavaaitukset. Yleisesti kaivetun maan paksuus oli noin 30-35 cm. Joitakin tummia kohtia kaivettiin noin 50 cm syvyyteen, joka oli ehdoton maksimisyvyys. Mitään selviä esihistoriaan liittyviä rakenteita ei alueelta löydetty ja tummien likamaiden funktio jäi epäselväksi.

Kaivausalueen löydöt

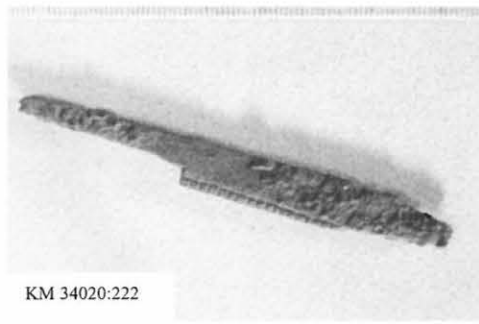
Kaivausalueelta löytyi sekä historiallisen että esihistoriallisen ajan löytöjä. Historialliseen aikaan ajoittuvia löytöjä ovat liitupiipun katkelmat, osa piitä, ikkunalasien palat ja lasitetut keramiikan palat. Kaivausalueella ei ollut selviä löytökeskittymiä, vaan ne löydettiin suurimmaksi osaksi vaaleasta luontaisesta moreenimaasta.

Rautakauteen ajoittuvia esineitä löytyi muutamia. Englantilainen hopearaha (Aethelred II) (KM 34020:339) löytyi kerrosta 3 kaivettaessa kohdasta 7,80/6,64 z=35. Raha ajoittuu noin 978–1016 jKr. Rahan reunassa on noin 1,5 mm halkaisijaltaan oleva ripustusreikä. Raha löytyi tummanharmaasta noensekaisesta maa-alueesta, josta ei löytynyt mitään muuta. Raha halkesi kahtia kivistä soramaata kaivettaessa. Raha on kuvattu raportin kansilehdessä. Muita rautakauteen ajoittuvia selviä esinelöytöjä ovat pronssinen hihnanjakaja (KM 34020:250), Nuolenkärki (KM 340 20:217, veitsi (KM 34020:222) ja kivinen hioin/paino (KM 34020:320). Pronssiselle hihnanjakajalle on vastine E. Kivikosken rautakauden kuvastossa numerolla 1204a. Kuvaston hihnanjakaja on löytynyt Halikon Rikalanmäestä (KM 12549:21). Rautainen nuolenkärki on ruodollinen, lehden kanta suorakulmainen. Rautaisessa veitsessä ruoto jatkuu suoraan teräksi. Veitsen selkäpuolella ruodon loputtua on porras. Teräosan selässä on kummallakin puolella viivakoristelua.

KM34020:217

KM 34020:222

Kiviselle painolle tai hioimelle on vastineita löydetty ainakin Euran Luistarista. Esineen toinen pää on tasaiseksi hiottu tai hioutunut. Toinen pää on pyöristetty ja keskellä on uurre. Korkeudeltaan kiviesine on 59 mm ja halkaisijaltaan 48 mm. Sen käyttötarkoitus on tuntematon.

Muita selviä rautakauteen viittaavia löytöjä olivat lasittamattomat saviastian palat ja mahdollisesti palaneet luun palat. Mielenkiintoisia löytöjä olivat selvät kvartsi-iskokset (KM 34020:181,203,205,230,239,243–44,296). Kvartsi-iskosten lisäksi löytyi kolmatta kerrosta kaivettaessa piistä muotoiltu kaapimen näköinen esine (KM 34020:322). Esine on hyvin samanlainen kuin kivikauden kvartsista tehdyt pienten pyöreäteräiset kaapimet. Korkeutensa puolesta alueella olisi voinut olla toimintaa jo kivikaudella. Kuitenkin kaikki kvartsitkin tulivat puhtaannäköisestä moreenimaasta.

Lopuksi

Kirkon luoteispuolelta ei löydetty merkkejä rautakaudesta, joten alue pystyttiin vapauttamaan hautausmaanaajennukseen. Kirkkomäellä tiedettiin olevan rautakautinen kalmisto. Ongelmana oli se, onko siitä mitään enää jäljellä. Koetutkimuksissa saatiin selville, että rautakauden loppupuolelle ajoittuvaa polttokenttäkalmistoa on jäljellä vielä ainakin 400 m². Polttokenttäkalmiston alueelle tehdyistä koekuopista tuli esille maanalaisista kalmistokiveystä, jossa osa kivistä oli palaneita. Löytöinä näistä koekuopista tuli metalliesineitä ja niiden katkelmia, saviastian paloja ja palanutta luuta. Säilyneestä kalmistoalueesta lounaaseen jatkuvalla Kirkkomäellä, jota myös Tapulinmäeksi kutsutaan, on rautakaudella ollut jotain toimintaa, koska koko alueelta löytyy vähäisiä merkkejä rautakaudesta. Tämän alueen löydöt eivät selvästi viittaa asuinpaikkaa, vaan ennemminkin kalmistoon. Kuitenkin mitään rakenteellisia kalmistoon viittaavia merkkejä ei havaittu. Alueella on ollut 1834 kartan mukaan peltoja tai niittyalueita (ks. sivu 46). Saattaa olla, että löydöt ovat erilaisten rakennus- ja muokkaustöiden yhteydessä liikkuneet paikasta toiseen tai alueella ollut kalmiston jatke on kokonaan tuhoutunut.

Helsingissä 26.4.2004

Eeva Raike

Sisällysluettelo

	sivu
Arkistotiedot	2
Ote peruskartoista	3
Johdanto	4
Alueen historiaa sekä tutkimushistoriaa	5
Lähialueen muinaisjäännökset	5
Ympäristö ja kasvillisuus	6
Kenttätyöt ja kenttätyömenetelmät	7
Havainnot:	8
Laaja hautausmaa-alue kirkon länsipuolella	8
"Muistolehtoalue"	9
Koeajat 1 & 2	10
Kaivausalue	10
<i>Tutkimukset</i>	10
<i>Löydöt</i>	11
Lopuksi	12
Luettelot	
Karttaluettelo	13
Mustavalkonegatiiviluettelo	13
Diapositiiviluettelo	15
Kuvataulut	17
Kartat	31
Liitteet	
A. Kehusmaan selvitys arkistokartoista	

- 126541 Koekuoppa 15. Niitin pää in situ.
- 126542 Koekuoppa 3:n koillisprofiilia. Lounaasta.
- 126543 Koekuoppa 8 tasossa 1. Lounaasta.
- 126544 Koekuoppa 8 tasossa 1. Lounaasta.
- 126545 Koekuoppa 17. Löytöjä ja tummaa maata. Ei enää kalmistoa, mahdollisesti asuinpaikkaa.
- 126546 Koekuoppa 17:n koillisprofiili.
- 126547 Koekuoppaa 9 kaivavat Teemu Tiainen ja Aleksi Kokko.
- 126548 Koekuoppaa 9 kaivavat Teemu Tiainen ja Aleksi Kokko.
- 126549 Yleiskuva. Kirkkomäki nähtynä Rikalan kylämäeltä. Lounaasta
- 126550 Yleiskuva. Kirkkomäki nähtynä Rikalan kylämäeltä. Lounaasta
- 126551 Koekuoppa 6:n luoteisprofiili.
- 126552 Koekuoppa 6:n koillisprofiili.
- 126553 Koekuoppa 9:n koillisprofiili. Koekuopasta suhteellisen paljon löytöjä, mutta selvä polttokenttäkiveys puuttui. Kaakosta.
- 126554 Koekuoppa 9:n koillisprofiili. Koekuopasta suhteellisen paljon löytöjä, mutta selvä polttokenttäkiveys puuttui. Kaakosta.
- 126555 Yleiskuva. Laajan suunnitellun arkkuhautausalueen koivikkoa. Alueelle tehtiin koekuoppia.
- 126556 Yleiskuva. Laajan suunnitellun arkkuhautausalueen koivikkoa. Alueelle tehtiin koekuoppia.
- 126557 Yleiskuva. Laajan suunnitellun arkkuhautausalueen koivikkoa. Alueelle tehtiin koekuoppia.
- 126558 Yleiskuva otettu Kirkkomäelle päin Puotilan rautakautiselta kohteelta. Lännestä.
- 126559 Yleiskuva otettu Kirkkomäelle päin Puotilan rautakautiselta kohteelta. Lännestä.
- 126560 Koeoja 1 ennen turpeen poistoa. Kaakosta.
- 126561 Koeoja 1 ennen turpeen poistoa. Kaakosta.
- 126562 Koekuoppa 14, jossa jonkinlaisen perustuksen kiveystä näkyvissä. Kiveys todennäköisesti historialliselta ajalta. Lounaasta.
- 126563 Koekuoppa 14, jossa jonkinlaisen perustuksen kiveystä näkyvissä. Kiveys todennäköisesti historialliselta ajalta. Lounaasta.
- 126564 Työkuva. Koeojaa 1 kaivetaan. Edessä kaivamassa Ari Huttunen ja Tiia Salo. Kaakosta.
- 126565 Kirkkomäen alueella kasvavaa sikoangervoa.
- 126566 Edessä Kirkkomäellä kasvavaa nuokkukohokki, takana koeojan 1 kaivaus käynnissä.
- 126567 Edessä kaivamassa Ninni Närväinen. Luoteesta.
- 126567 Työkuva. Aleksi Kokko ja Teemu Tiainen avaavat koeojaa 2. Lounaasta.
- 126568 Työkuva. Koeoja 1 kaivettu lähes pohjaan. Edessä kaivamassa Ninni Närväinen. Luoteesta.
- 126569 Työkuva. Tiia Weckman kaivamassa koeojaa 1.
- 126570 Työkuva. Aleksi Kokko ja Teemu Tiainen kaivamassa koeojan 2 kerrosta 1. Lounaasta.
- 126571 Koeoja 2, tasossa 1. Lounaasta.
- 126572 Koeoja 2, tasossa 2. Lounaasta.
- 126573 Työkuva. Koeojan 1 pohjavaaitus käynnissä. Lattamiehenä Teemu Tiainen, kirjuriina Anu Kehusmaa.
- 126574 Työkuva. Koeojan 1 pohjavaaitus käynnissä. Lattamiehenä Teemu Tiainen, seisomassa Tiia Salo ja Maria Suvanto.
- 126575 Koeoja 2, tasossa 3. Lounaasta.
- 126576 Työkuva. Koeojaa 1 luodaan umpeen.
- 126577 Ryhmäkuva. Vasemmalta Teemu Tiainen, Ari Huttunen, Eeva Raike, Anu Kehusmaa, Tiia Salo, Aleksi Kokko, Maria Suvanto, Ninni Närväinen ja Tiia Weckman.
- 126578 Yleiskuva. Kaivausalueen suunnittelua. Edessä Marko Korhonen ja takana Jukka Palmu.
- 126579 Tasokuva. Kaakkois-luode -suuntainen kaivausalueen osa tasossa 1. Kaakosta.
- 126580 Tasokuva. Lounais-koillis -suuntainen kaivausalueen osa tasossa 2. Lounaasta.
- 126581 Tasokuva. Kaakkois-luode -suuntainen kaivausalueen osa tasossa 2. Luoteesta.
- 126582 Tasokuva. Kaakkois-luode -suuntainen kaivausalueen osa tasossa 2. Kaakosta.
- 126583 Tasokuva. Lounais-koillis -suuntainen kaivausalueen osa tasossa 3. Lounaasta.
- 126584 Tasokuva. Lounais-koillis -suuntainen kaivausalueen osa tasossa 3. Risteyskohdassa olevaa pikkukiveystä. Luoteesta.
- 126585 Tasokuva. Lounais-koillis -suuntainen kaivausalueen osa tasossa 3. Tason pinnalla

- näkyvissä tummempi värjäytymiä. Luoteesta
- 126586 Työkuva. Marko Korhonen on aloittanut kaivausalueen laajennuksen.
Työkuva. Kaivausalueen laajennusta aukaistaan. Työn ääressä vasemmalta Marko Korhonen, Jukka Palmu, Tapani Rostedt ja Annemari Tarnberg.
- 126587 Työkuva. Kaivausalueen laajennusta aukaistaan. Työn ääressä vasemmalta Marko Korhonen, Jukka Palmu, Tapani Rostedt ja Annemari Tarnberg.
- 126588 Tasokuva. Kaakkois-luode -suuntainen kaivausalue tasossa 3. Kaakosta.
Tasokuva. Kaakkois-luode -suuntainen kaivausalueen osa, jossa tummempia läikkiä tasossa 3. Koillisesta.
- 126589 Tasokuva. Kaivausalueen laajennusosa tasossa 1. Lounaasta.
- 126590 Työkuva. Ninni Närväinen ja Anu Kehusmaa kaivavat.
- 126591 Tasokuva. Kaivausalueen laajennusosa tasossa 2. Koillisesta.
- 126592 Tasokuva. Kaivausalueen laajennusosa tasossa 2. Koillisesta.
- 126593 Tasokuva. Kaivausalueen laajennusosa tasossa 2. Lounaasta.
- 126594 Tasokuva. Kaivausalueen laajennusosa tasossa 2. Lounaasta.
- 126595 Tasokuva. Kaivausalueen laajennusosa tasossa 2. Lounaasta.
- 126596 Tasokuva. Kaivausalueen laajennusosa tasossa 3. Lounaasta.
- 126597 Tasokuva. Kaivausalueen laajennusosa tasossa 3. Lounaasta.
- 126598 Tasokuva. Kaivausalueen laajennusosa tasossa 3. Lounaasta.
- 126599 Koekuoppa 20, jossa näkyvissä pienistä kivistä tehty kiveys, mahdollisesti luontainen. Lounaasta.
- 126600 Koekuoppa 20, jossa näkyvissä pienistä kivistä tehty kiveys, mahdollisesti luontainen. Lounaasta.
- 126601 Koekuoppa 22, jossa kiveystä ja värjäytymiä. Ei löytöjä. Kaakosta.
- 126602 Yleiskuva. Kirkkomäen eteläkärjestä aamuinen näkymä Rikalan linnavuorelle. Koillisesta.
- 126603 Kaivausalueen luoteisprofiilia, profiilin vierestä keramiikkaa. Kaakosta.
- 126604 Laajennetun kaivausalueen koillispäässä olevat tummat läikät tasossa 4. Koillisesta.
- 126605 Laajennetun kaivausalueen koillispäässä oleva tumma pitkän mallinen läikkä tasossa 4. Kaakosta.
- 126606 Laajennetun kaivausalueen koillispäässä olevat tummat läikät tasossa 4. Koillisesta.
- 126607 Koko kaivausalue tasossa 4. Koillisesta.
- 126608 Koko kaivausalue tasossa 4. Lounaasta.
- 126609 Viimeinen luoteispuolelle tehty laajennus tasossa 2 yhteensä 4 neliometriä. Koillisesta.
- 126610 Viimeinen luoteispuolelle tehty laajennus tasossa 3 yhteensä 4 neliometriä. Koillisesta.
- 126611 Viimeinen luoteispuolelle tehty laajennus tasossa 3, sen koillispuoli. Koillisesta.
- 126612 Viimeisen laajennuksen luoteisprofiili tumman läiskän kohdalta. Kaakosta.
- 126613 Työkuva. Viimeisenä päivänä kaivettiin vielä rippeitä kaivausalueella. Etelästä.

Diapositiiviluettelo 52467-52528

- 52467 Yleiskuva Kirkkomäelle päin huoltorakennuksen pihalta. Kaakosta.
- 52468 Yleiskuva Kirkkomäelle päin huoltorakennuksen pihalta. Kaakosta.
- 52469 Koekuoppa 4. Polttokenttäkalmiston kiveystä näkyvissä. Lounaasta.
- 52470 Koekuoppa 4. Polttokenttäkalmiston kiveystä näkyvissä. Kaivettu hieman syvemmälle. Lounaasta.
- 52471 Koekuoppa 4. Polttokenttäkalmiston kiveystä näkyvissä. Kaivettu hieman syvemmälle. Lounaasta.
- 52472 Koekuoppa 4. Koekuoppa kaivettu pohjaan. Alimpia kiviä vielä näkyvissä. Lounaasta.
- 52473 Koekuoppa 4. Koillisprofiili. Lounaasta
- 52474 Työkuva. Koekuoppaa kaivamassa Maria Suvanto ja Tiia Weckman.
- 52475 Työkuva. Edessä kaivamassa Tiia Salo ja Alekski Kokko, takana Teemu Tiainen.
- 52476 Koekuoppa 5. Taso 2, jossa näkyvissä nokista maata ja polttokenttäkiveystä. Lounaasta.
- 52477 Yksityiskohtakuva. Puupaaluja koekuopasta 5. Ei otettu talteen.
- 52478 Koekuoppa 7 tasossa 1, polttokenttäkalmistokiveystä. Kaakosta.
- 52479 Koekuoppa 10, jossa vielä värjäytymiä jonkin verran näkyvissä. Kaakosta.
- 52480 Koekuoppa 10:n lounaisprofiili. Kuoppa kaivettu pohjaa. Kaakosta.
- 52481 Yleiskuva. Suunnitellun muistolehdon alue, jossa polttokenttäkalmisto. Etelästä.

- 52482 Yleiskuva. Alue polttokenttäkalmistosta lounaaseen, minne aluksi suunniteltiin huoltotietä. Takana Rikalan linnamäki. Koillisesta.
- 52483 Yleiskuva. Alue polttokenttäkalmistosta lounaaseen, minne aluksi suunniteltiin huoltotietä. Ninni Närväinen mittailmassa. Lounaasta.
- 52484 Koekuoppa 3:n koillisprofiilia. Lounaasta.
- 52485 Koekuoppa 15. Niitin pää in situ.
- 52486 Koekuoppa 8 tasossa 1. Lounaasta.
- 52487 Koekuoppa 8 tasossa 1. Lounaasta.
- 52488 Koekuoppa 17:n koillisprofiili.
- 52489 Koekuoppaa 9 kaivavat Teemu Tiainen ja Aleks Kokko.
Koekuoppa 9:n koillisprofiili. Koekuopasta suhteellisen paljon löytöjä, mutta selvä polttokenttäkiveys puuttui. Kaakosta.
- 52490 Yleiskuva. Kirkkomäki nähtynä Rikalan kylämäeltä. Lounaasta
- 52492 Yleiskuva otettu Kirkkomäelle päin Puotilan rautakautiselta kohteelta. Lännestä.
- 52493 Koeoja 1 ennen turpeen poistoa. Kaakosta.
Koekuoppa 14, jossa jonkinlaisen perustuksen kiveystä näkyvissä. Kiveys todennäköisesti historialliselta ajalta. Lounaasta.
- 52495 Työkuva. Koeojaa 1 kaivetaan. Edessä kaivamassa Ari Huttunen ja Tiia Salo. Kaakosta.
- 52496 Kirkkomäen alueella kasvavaa sikoangervoa.
Edessä Kirkkomäellä kasvavaa nuokkukohokki, takana koeojan 1 kaivaus käynnissä.
- 52497 Edessä kaivamassa Ninni Närväinen. Luoteesta.
- 52498 Työkuva. Aleks Kokko ja Teemu Tiainen avaavat koeojaa 2. Lounaasta.
- 52499 Työkuva. Koeoja 1 kaivettu lähes pohjaan. Edessä kaivamassa Ninni Närväinen. Luoteesta.
- 52500 Työkuva. Tiia Weckman kaivamassa koeojaa 1.
- 52501 Työkuva. Aleks Kokko ja Teemu Tiainen kaivamassa koeojan 2 kerrosta 1. Lounaasta.
- 52502 Koeoja 2, tasossa 1. Lounaasta.
Työkuva. Koeojan 1 pohjavaaitus käynnissä. Lattamiehenä Teemu Tiainen, seisomassa Tiia Salo ja Maria Suvanto.
- 52503 Koeoja 2, tasossa 3. Lounaasta.
- 52504 Työkuva. Koeojaa 1 luodaan umpeen.
- 52506 Yleiskuva. Kaivausalueen suunnittelua. Edessä Marko Korhonen ja takana Jukka Palmu.
- 52507 Tasokuva. Kaakkois-luode -suuntainen kaivausalueen osa tasossa 1. Kaakosta.
- 52508 Tasokuva. Lounais-koillis -suuntainen kaivausalueen osa tasossa 2. Lounaasta.
- 52509 Tasokuva. Kaakkois-luode -suuntainen kaivausalueen osa tasossa 2. Luoteesta.
- 52510 Tasokuva. Kaakkois-luode -suuntainen kaivausalueen osa tasossa 2. Kaakosta.
- 52511 Tasokuva. Lounais-koillis -suuntainen kaivausalueen osa tasossa 3. Lounaasta.
Tasokuva. Lounais-koillis -suuntainen kaivausalueen osa tasossa 3. Risteyskohdassa olevaa pikkukiveystä. Luoteesta.
- 52512 Tasokuva. Luoteisprofiilin vieressä oleva tummaläikkä. Laajennus tästä luoteeseen päin.
Työkuva. Kaivausalueen laajennusta aukaistaan. Työn ääressä vasemmalta Marko Korhonen, Jukka Palmu, Tapani Rostedt ja Annemari Tarnberg.
- 52514 Tasokuva. Kaivausalueen laajennusosa tasossa 1. Lounaasta.
- 52515 Tasokuva. Kaivausalueen laajennusosa tasossa 2. Lounaasta.
- 52516 Tasokuva. Kaivausalueen laajennusosa tasossa 2. Lounaasta.
- 52517 Tasokuva. Kaivausalueen laajennusosa tasossa 3. Lounaasta.
- 52518 Koekuoppa 20, jossa näkyvissä pienistä kivistä tehty kiveys, mahdollisesti luontainen. Lounaasta.
- 52520 Koekuoppa 22, jossa kiveystä ja värjäytyimiä. Ei löytöjä. Kaakosta.
- 52521 Yleiskuva. Kirkkomäen eteläkärjestä aamuinen näkymä Rikalan linnavuorelle. Koillisesta.
- 52522 Kaivausalueen luoteisprofiilia, profiilin vierestä keramiikkaa. Kaakosta.
- 52523 Laajennetun kaivausalueen koillispuolella olevat tummat läikät tasossa 4. Koillisesta.
- 52524 Laajennetun kaivausalueen koillispuolella oleva tumma pitkän mallinen läikkä tasossa 4. Kaakosta.
- 52525 Laajennetun kaivausalueen koillispuolella olevat tummat läikät tasossa 4. Koillisesta.
- 52526 Koko kaivausalue tasossa 4. Koillisesta.

Karttaluettelo

numero	Kartta	Mk	sivu
	Ote peruskartoista 2021 08, 2021 09, 2021 11, 2021 12	1:20 000	3
1	Kalmistoalueen sijainti koekuoppien perusteella sekä rautakautisen keramiikan löytöalue tutkimusten perusteella.	1:1000	31
2	Yleiskartta Maisemakontrolli ky:n kapasiteetti- ja aluetutkimakartan pohjalta.	1:1500	32
3	Yleiskartta. Koekuoppien, -ojien ja kaivausalueen sijainti.	1:1000	33
4	Koekuoppien, ojien ja kaivausalueen sijainti Kirkkomäellä (POISTETTU)	1:500	34
5	Koekuopat 1-5.	1:25	35
6	Koekuopat 6-10.	1:25	36
7	Koekuopat 11-15.	1:25	37
8	Koekuopat 16 ja 17.	1:25	38
9	Koerajat 1 ja 2	1:50	39
10	Kaivausalue, pintavaaituskartta.	1:50	40
11	Kaivausalue, taso 0.	1:50	41
12	Kaivausalue, taso 1.	1:50	42
13	Kaivausalue, taso 2.	1:50	43
14	Kaivausalue, taso 3.	1:50	44
15	Kaivausalue, taso 4.	1:50	45
16	Kaivausalue, taso 5.	1:50	46
17	Vuoden 1834 kartan elementit asemoituna nykyisen yleiskartan päälle.	1:1500	47
18	Vuoden 1890 kartan elementit asemoituna nykyisen yleiskartan päälle.	1:1500	48

Mustavalkonegatiivit 125517-126613

126517	Yleiskuva Kirkkomäen säilyneestä polttokenttäkalmistoalueesta. Etelästä.
126518	Yleiskuva Kirkkomäelle päin huoltorakennuksen pihalta. Kaakosta.
126519	Yleiskuva Kirkkomäelle päin huoltorakennuksen pihalta. Kaakosta.
126520	Koekuoppa 4. Polttokenttäkalmiston kiveystä näkyvissä. Lounaasta.
126521	Koekuoppa 4. Polttokenttäkalmiston kiveystä näkyvissä. Lounaasta.
126522	Koekuoppa 4. Polttokenttäkalmiston kiveystä näkyvissä. Kaivettu hieman syvemmälle. Lounaasta.
126523	Koekuoppa 4. Polttokenttäkalmiston kiveystä näkyvissä. Kaivettu hieman syvemmälle. Lounaasta.
126524	Koekuoppa 4. Koekuoppa kaivettu pohjaan. Alimpia kiviä vielä näkyvissä. Lounaasta.
126525	Koekuoppa 4. Koillisprofiili. Lounaasta
126526	Työkuva. Koekuoppaa kaivamassa Maria Suvanto ja Tiia Weckman.
126527	Työkuva. Edessä kaivamassa Tiia Salo ja Aleks Kokko, takana Teemu Tiainen.
126528	Koekuoppa 5. Taso 2, jossa näkyvissä nokista maata ja polttokenttäkiveystä. Lounaasta.
126529	Yksityiskohtakuva. Puupaaluja koekuopasta 5. Ei otettu talteen.
126530	Yksityiskohtakuva. Puupaaluja koekuopasta 5. Ei otettu talteen.
126531	Koekuoppa 7 tasossa 1, polttokenttäkalmistokiveystä. Kaakosta.
126532	Koekuoppa 7 tasossa 1, polttokenttäkalmistokiveystä. Kaakosta.
126533	Koekuoppa 10, jossa vielä värjäytymiä jonkin verran näkyvissä. Kaakosta.
126534	Koekuoppa 10:n lounaisprofiili. Kuoppa kaivettu pohjaa. Kaakosta.
126535	Yleiskuva. Suunnitellun muistolehdon alue, jossa polttokenttäkalmisto. Etelästä.
126536	Yleiskuva. Suunnitellun muistolehdon alue, jossa polttokenttäkalmisto. Etelästä.
126537	Yleiskuva. Alue polttokenttäkalmistosta lounaaseen, minne aluksi suunniteltiin huoltotietä. Takana Rikalan linnamäki. Koillisesta.
126538	Yleiskuva. Alue polttokenttäkalmistosta lounaaseen, minne aluksi suunniteltiin huoltotietä. Takana Rikalan linnamäki. Koillisesta.
126539	Yleiskuva. Alue polttokenttäkalmistosta lounaaseen, minne aluksi suunniteltiin huoltotietä. Ninni Närväinen mittailemassa. Lounaasta.
126540	Koekuoppa 3:n koillisprofiilia. Lounaasta.

HALIKKO KIRKKOMÄKI, E. Raike 2003

Neg. 126517

Yleiskuva Kirkkomäen säilyneestä
polttokenttäkalmistoalueesta.
Etelästä.

Neg. 126519

Yleiskuva Kirkkomäelle päin
huoltorakennuksen pihalta.
Kaakosta.

HALIKKO KIRKKOMÄKI, E. Raike 2003

Neg. 126536

Yleiskuva. Suunnitellun muistolehdon alue,
jossa polttokenttäkalmisto.

Etelästä.

Neg. 126538

Yleiskuva. Alue polttokenttäkalmistosta
lounaaseen, minne aluksi suunniteltiin
huoltotietä.

Ninni Närväinen mittailemassa.

Lounaasta.

HALIKKO KIRKKOMÄKI, E. Raike 2003

Neg. 126521

Koekuoppa 4. Polttokenttäkalmiston
kiveystä näkyvissä.

Lounaasta.

Neg. 126524

Koekuoppa 4. Koekuoppa kaivettu pohjaan.
Alimpia kiviä vielä näkyvissä.

Lounaasta.

Neg. 126525

Koekuoppa 4.
Koillisprofili.

Lounaasta.

HALIKKO KIRKKOMÄKI, E. Raike 2003

Neg. 126526

Työkuva. Koekuoppaa kaivamassa
Maria Suvanto ja Tiia Weckman.

Neg. 126528

Koekuoppa 5. Taso 2, jossa
näkyvissä nokista maata ja polttokenttäkiveystä.
Lounaasta.

Neg. 126530

Yksityiskohtakuva. Puupaaluja
koekuopasta 5. Ei otettu talteen.

HALIKKO KIRKKOMÄKI, E. Raike 2003

Neg. 126551

Koekuoppa 6:n luoteisprofiili.

Neg. 126552

Koekuoppa 6:n koillisprofiili.

Neg. 126557

Yleiskuva. Laajan suunnitellun arkkuhautausalueen
koivikkoa. Alueelle tehtiin koekuopitusta.

HALIKKO KIRKKOMÄKI, E. Raike 2003

Neg. 126531

Koekuoppa 7 tasossa 1,
polttokenttäkalmistokiveystä.
Kaakosta.

Neg. 126533

Koekuoppa 10, jossa vielä värjäytymiä
jonkin verran näkyvissä.
Kaakosta.

Neg. 126534

Koekuoppa 10:n lounaisprofiili.
Kuoppa kaivettu pohjaan.
Kaakosta.

HALIKKO KIRKKOMÄKI, E. Raike 2003

Neg. 126541
Koekuoppa 15.
Niitinpää in situ.

Neg. 126542
Koekuoppa 3:n koillisprofiilia.
Lounaasta.

Neg. 126544
Koekuoppa 8 tasossa 1.
Lounaasta.

HALIKKO KIRKKOMÄKI, E. Raike 2003

Neg. 126545

Koekuoppa 17.

Löytöjä ja tummaa maata.

Ei enää kalmistoa, mahdollisesti asuinpaikkaa.

Neg. 126546

Koekuoppa 17:n koillisprofiili.

Neg. 126548

Koekuoppaa 9 kaivavat

Teemu Tiainen ja Aleksis Kokko.

HALIKKO KIRKKOMÄKI, E. Raike 2003

126564. Työkuva. Koeojaa 1 kaivetaan. Edessä kaivamassa Ari Huttunen ja Tiia Salo. Kaakosta.

126568. Työkuva. Koeoja 1 kaivettu lähes pohjaan. Edessä kaivamassa Ninni Närväinen. Luoteesta.

126573. Työkuva. Koeojan 1 pohjavaaitus käynnissä. Lattamiehenä Teemu Tiainen, kirjuriina A. Kehusmaa.

HALIKKO KIRKKOMÄKI, E. Raike 2003

126570. Työkuva. Aleksi Kokko
ja Teemu Tiainen kaivamassa koeojan
2 kerrosta 1. Lounaasta.

126571. Koeoja 2, tasossa 1.
Lounaasta.

HALIKKO KIRKKOMÄKI, E. Raike 2003

126581. Tasokuva. Kaakkois-luode -suuntainen kaivausalueen osa tasossa 2. Luoteesta.

126582. Tasokuva. Kaakkois-luode -suuntainen kaivausalueen osa tasossa 2. Kaakosta.

26584. Tasokuva. Lounais-koillis -suuntainen kaivausalueen osa tasossa 3. Risteyskohdassa olevaa pikkukiveystä. Luoteesta.

HALIKKO KIRKKOMÄKI, E. Raike 2003

126604. Laajennetun kaivausalueen koillispäässä olevat tummat läikät tasossa 4. Koillisesta

126605. Laajennetun kaivausalueen koillispäässä oleva tumma pitkän mallinen läikkä tasossa 4. Kaakosta.

126606. Laajennetun kaivausalueen koillispäässä olevat tummat läikät tasossa 4. Koillisesta.

HALIKKO KIRKKOMÄKI, E. Raike 2003

126610. Viimeinen luoteispuolelle
tehty laajennus tasossa 3 yhteensä
4 neliometriä. Koillisesta

126611. Viimeinen luoteispuolelle
tehty laajennus tasossa 3, sen
koillispuoli. Koillisesta

HALIKKO KIRKKOMÄKI, E. Raike 2003

126607. Koko kaivausalue tasossa 4.
Koillisesta.

126608. Koko kaivausalue tasossa 4.
Lounaasta.

126603. Kaivausalueen luoteisprofiilia,
profiilin vierestä keramiikkaa. Kaakosta.

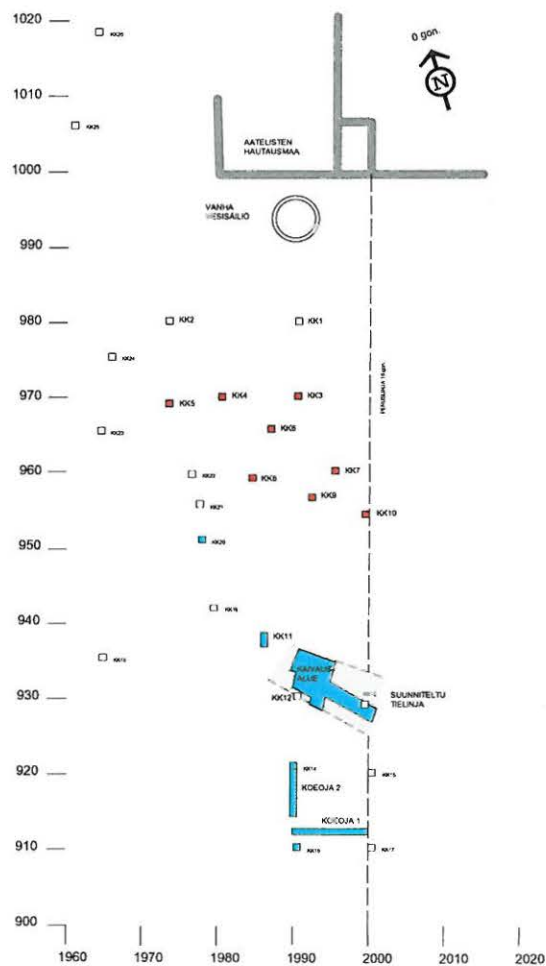
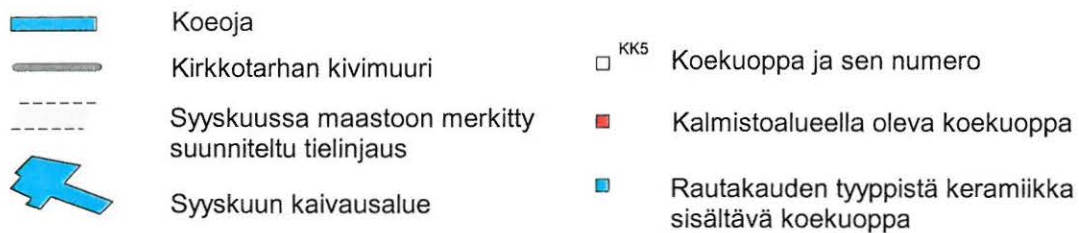
HALIKKO KIRKKOMÄKI

Eeva Raike 2003

Koekuoppien, -ojien ja kaivausalueen sijainti Kirkonmäellä

MK 1:1000

Piirt. Anu Kehusmaa

HALIKKO KIRKKOMÄKI
Kesäkuu 2003
Eeva Raike

Koekuopat 1-5
 MK 1:25
 Piirt. Anu Kehusmaa

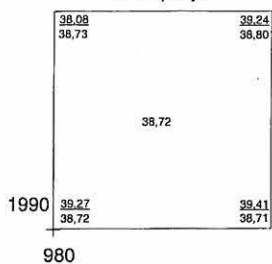
1 m

- Tummanruskea/ musta hiekka, jossa hiiltä ja palaneita kiviä
- Ruskea noensekainen hiekka
- Ruskea sora
- Savensekainen sora
- Kivi
- Kiven pintalukema/pohjalukema/koekuopan pohjalukema
- Koepisto
- Puupaalun pää, pienempi puupaalun pää

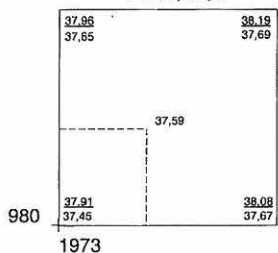
KOEKUOPPA 1

Pinta/pohja

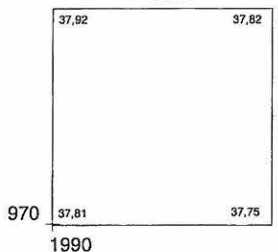
KOEKUOPPA 2

Pinta/pohja

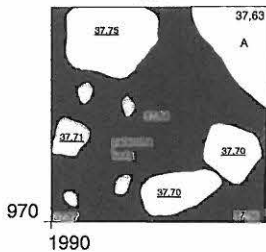

KOEKUOPPA 3

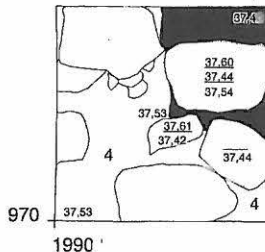
Pinta

Taso 1

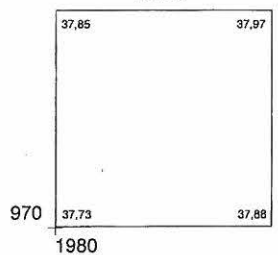

Taso 2/pohja

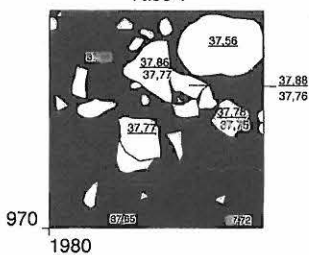

KOEKUOPPA 4

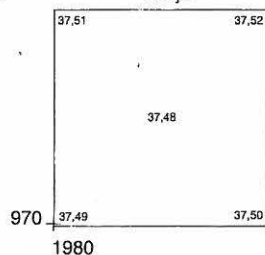
Pinta

Taso 1

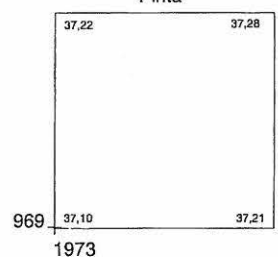

Pohja

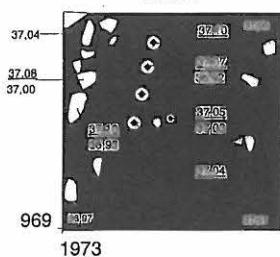

KOEKUOPPA 5

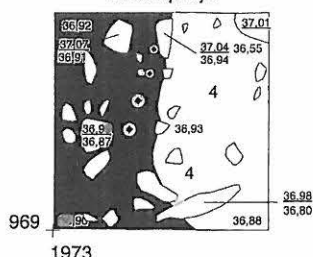
Pinta

Taso 1

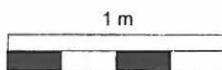

Taso 2/pohja

HALIKKO KIRKKOMÄKI
Kesäkuu 2003
Eeva Raike

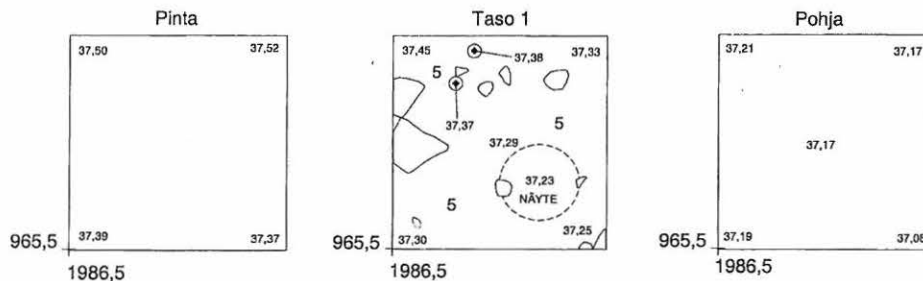
Koekuopat 6-10
 MK 1:25
 Piirt. Anu Kehusmaa

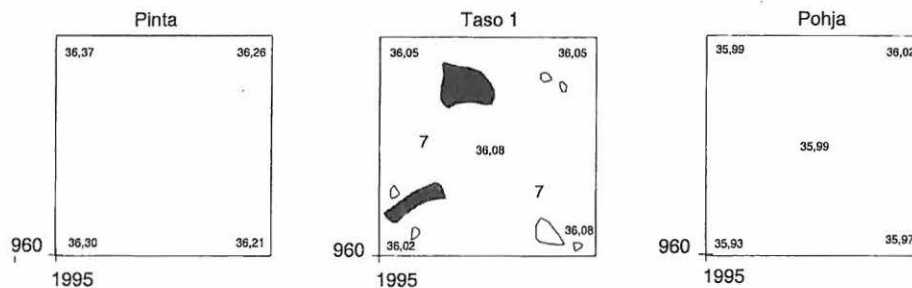
- Kivi
- Puupaalun pää
- Ruskea noensekainen hiekka
- 5 Vaaleanruskea hiekka
- 6 Mullansekainen hiekka
- 7 Punaruskea hiekka

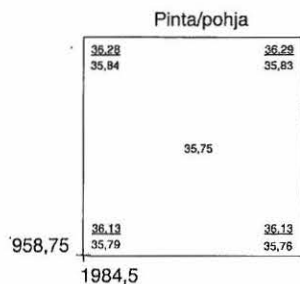
KOEKUOPPA 6

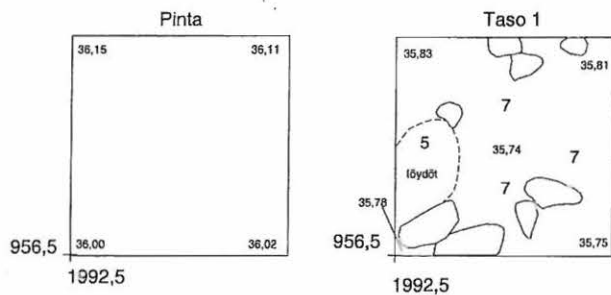
KOEKUOPPA 7

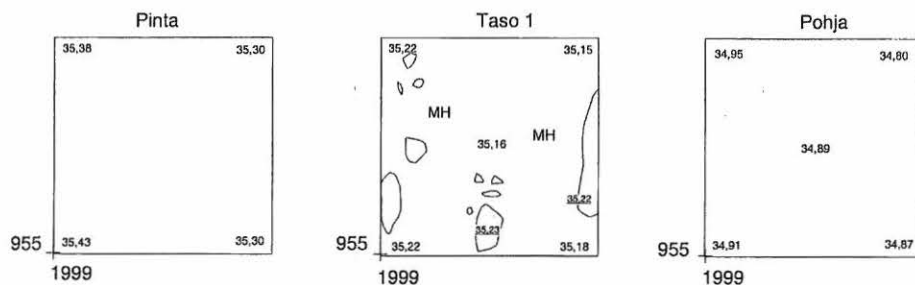
KOEKUOPPA 8

KOEKUOPPA 9

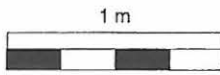

KOEKUOPPA 10

HALIKKO KIRKKOMÄKI
Kesäkuu 2003
Eeva Raike

Koekuopat 11-15
 MK 1:25
 Piirt. Anu Kehusmaa

Ruskea noensekainen hiekka

4

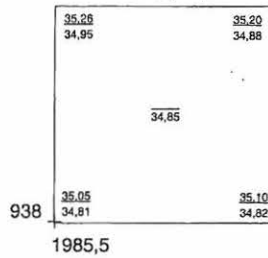
Ruskea sora

Koepisto

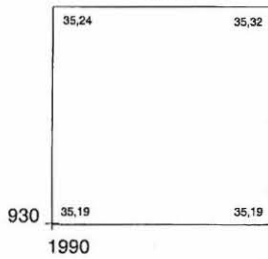
KOEKUOPPA 11

Pinta/pohja

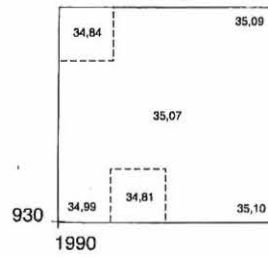

KOEKUOPPA 12

Pinta

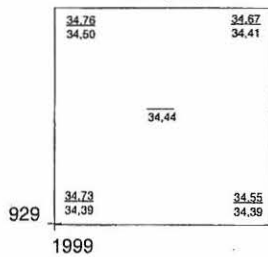

Pohja

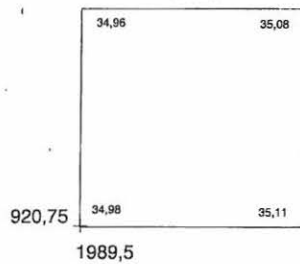
KOEKUOPPA 13

Pinta/pohja

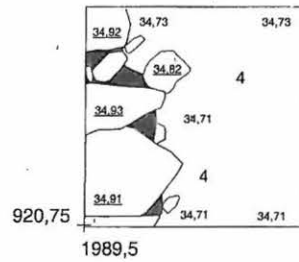

KOEKUOPPA 14

Pinta

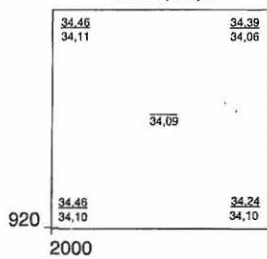

Pohja

KOEKUOPPA 15

Pinta/pohja

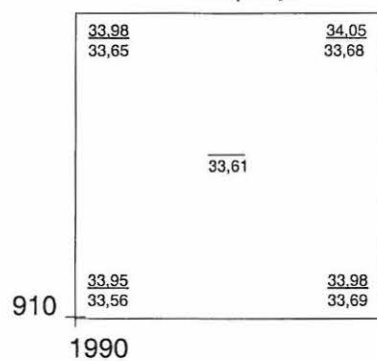
HALIKKO KIRKKOMÄKI
Kesäkuu 2003
Eeva Raike

Koekuopat 16 ja 17
 MK 1:25
 Piirt. Anu Kehusmaa

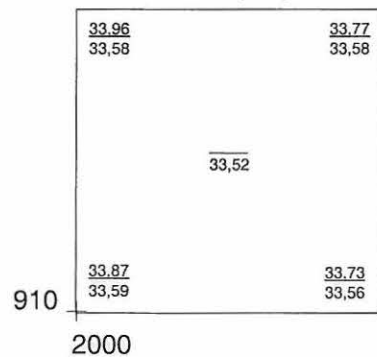
KOEUOPPA 16

Pinta/pohja

KOEUOPPA 17

Pinta/pohja

HALIKKO KIRKKOMÄKI
Kesäkuu 2003
Eeva Raike

Koekuopat 16 ja 17
 MK 1:25
 Piirt. Anu Kehusmaa

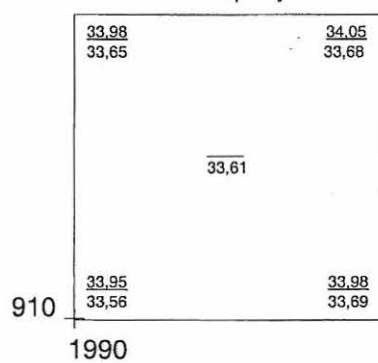

1 m

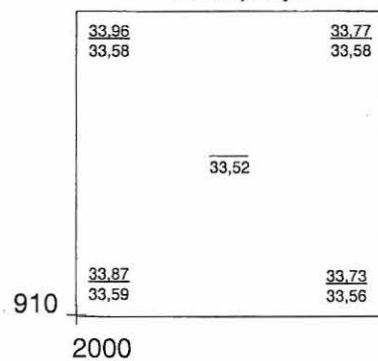
KOEKUOPPA 16

Pinta/pohja

KOEKUOPPA 17

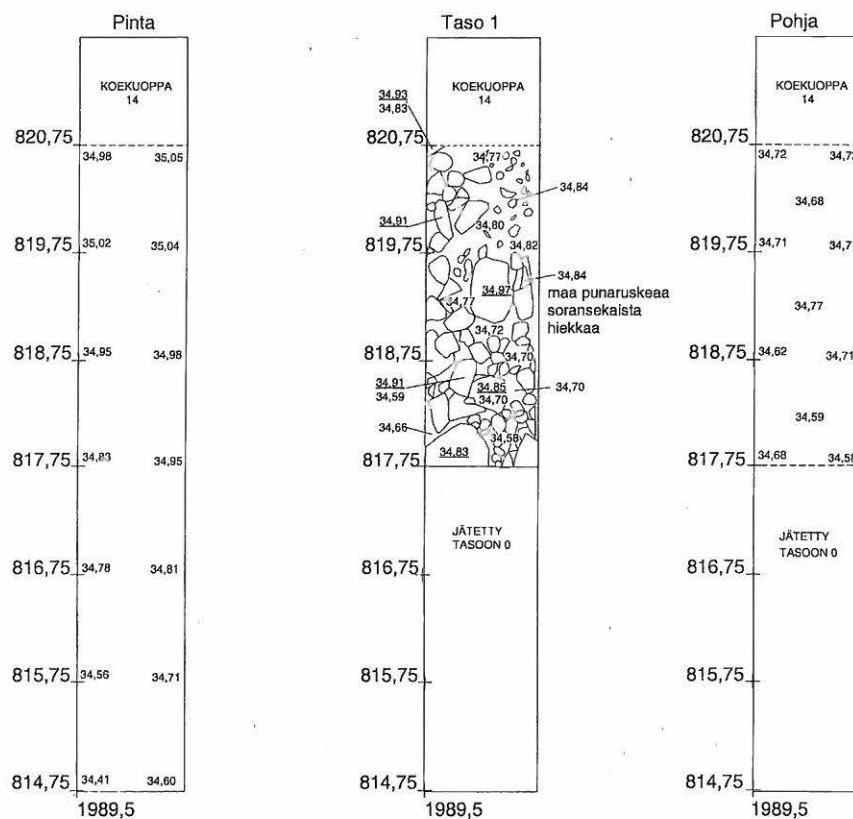
Pinta/pohja

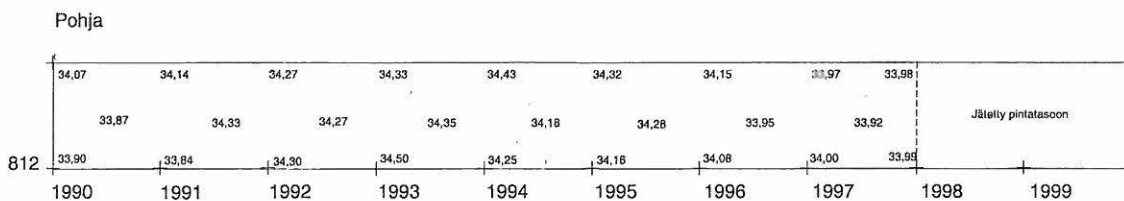
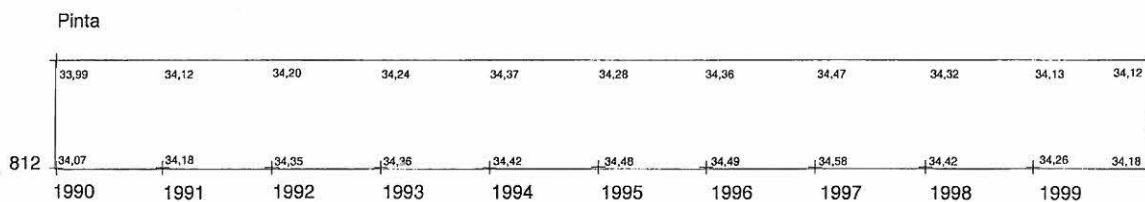
HALIKKO KIRKKOMÄKI
Eeva Raike 2003

Koeajat 1 ja 2
 MK 1:50
 Piirt. Anu Kehusmaa

KOEJOJA 2

KOEJOJA 1

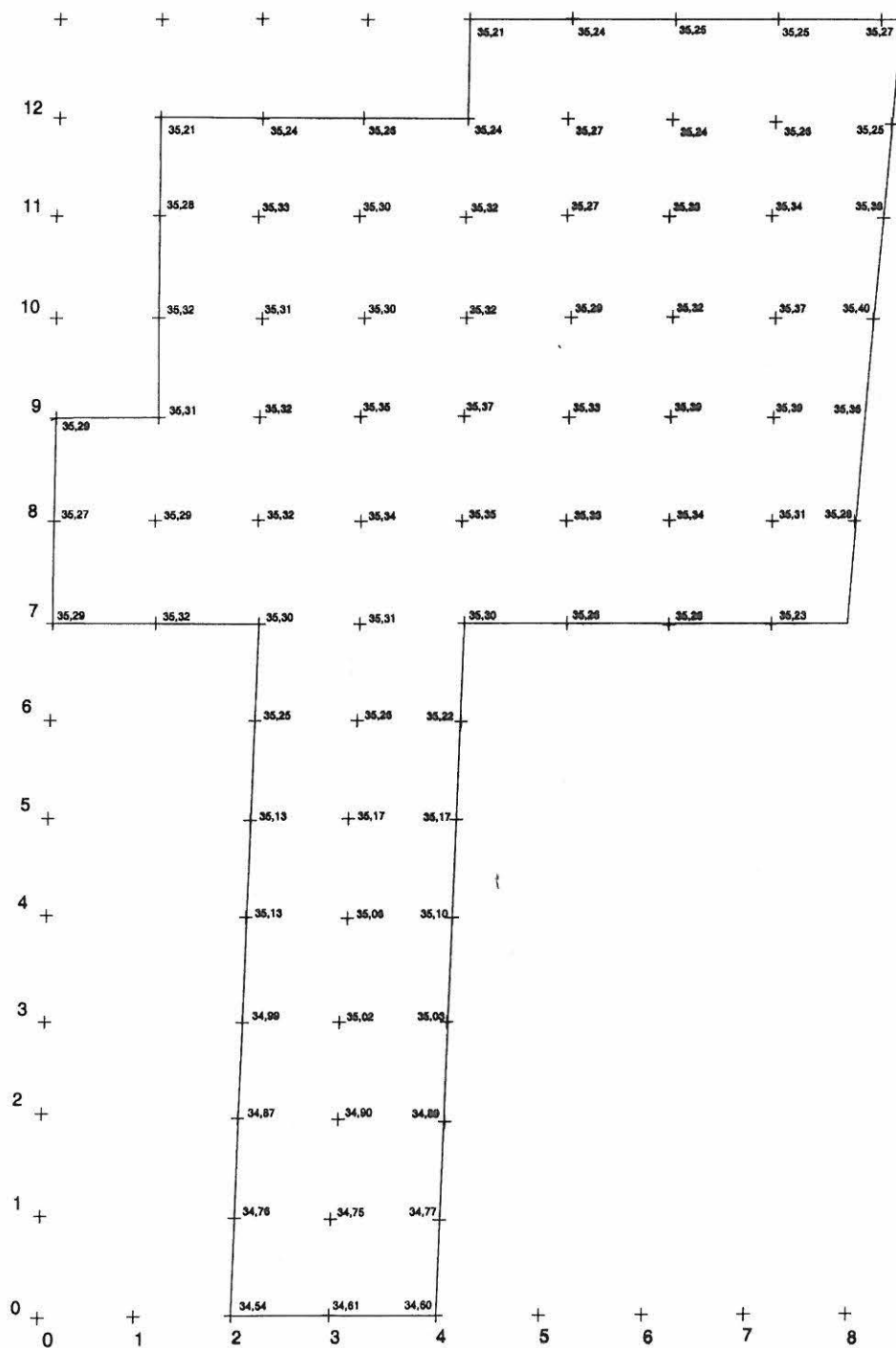
HALIKKO KIRKKOMÄKI
Syyskuu 2003
Eeva Raike

Kaivausalue
 Pintavaaitus
 MK 1:50

Piirt. Anu Kehusmaa

2 m

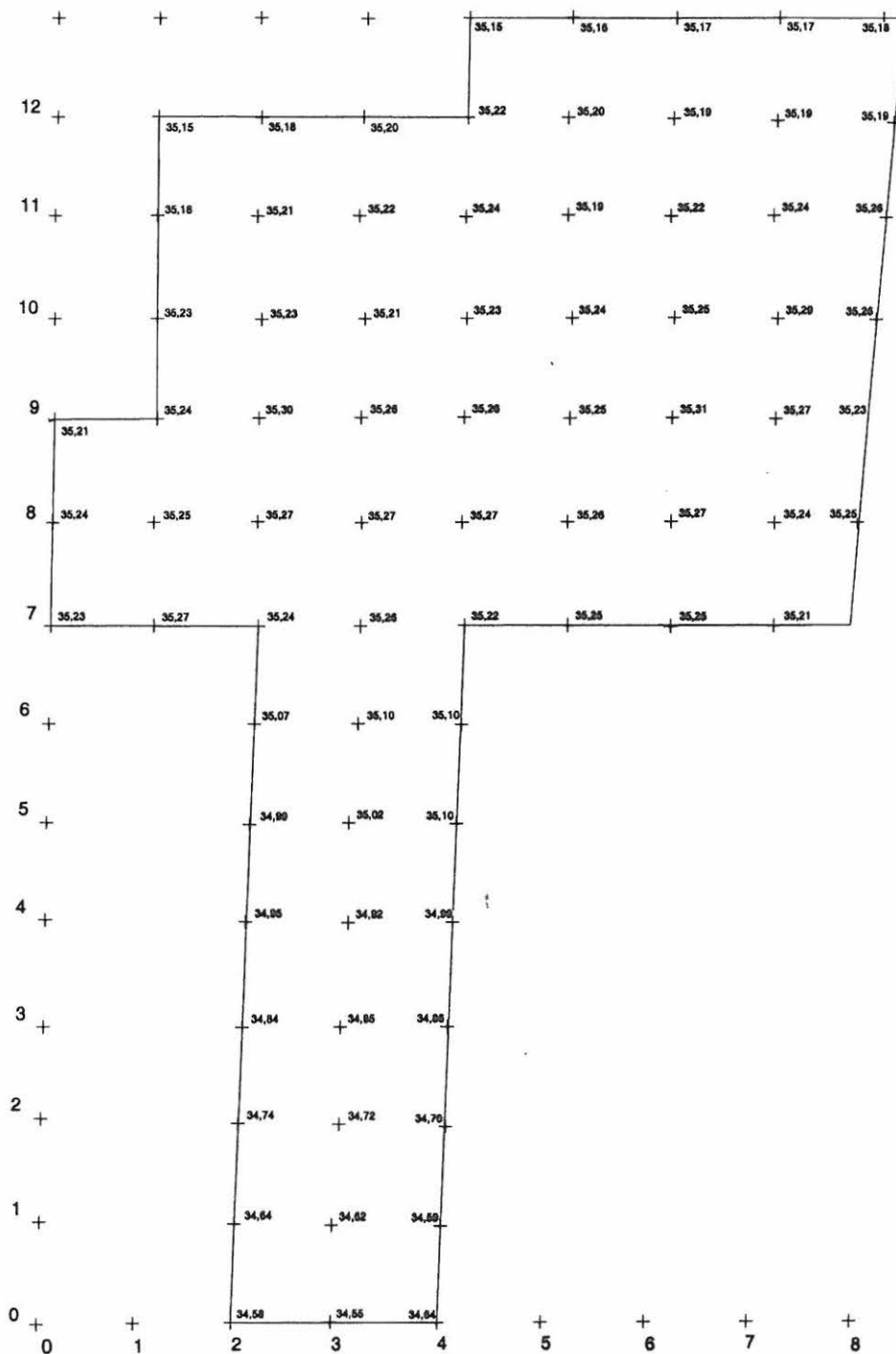
HALIKKO KIRKKOMÄKI
Syyskuu 2003
Eeva Raike

Kaivausalue
 Taso 0
 MK 1:50

Piirt. Anu Kehusmaa

2 m

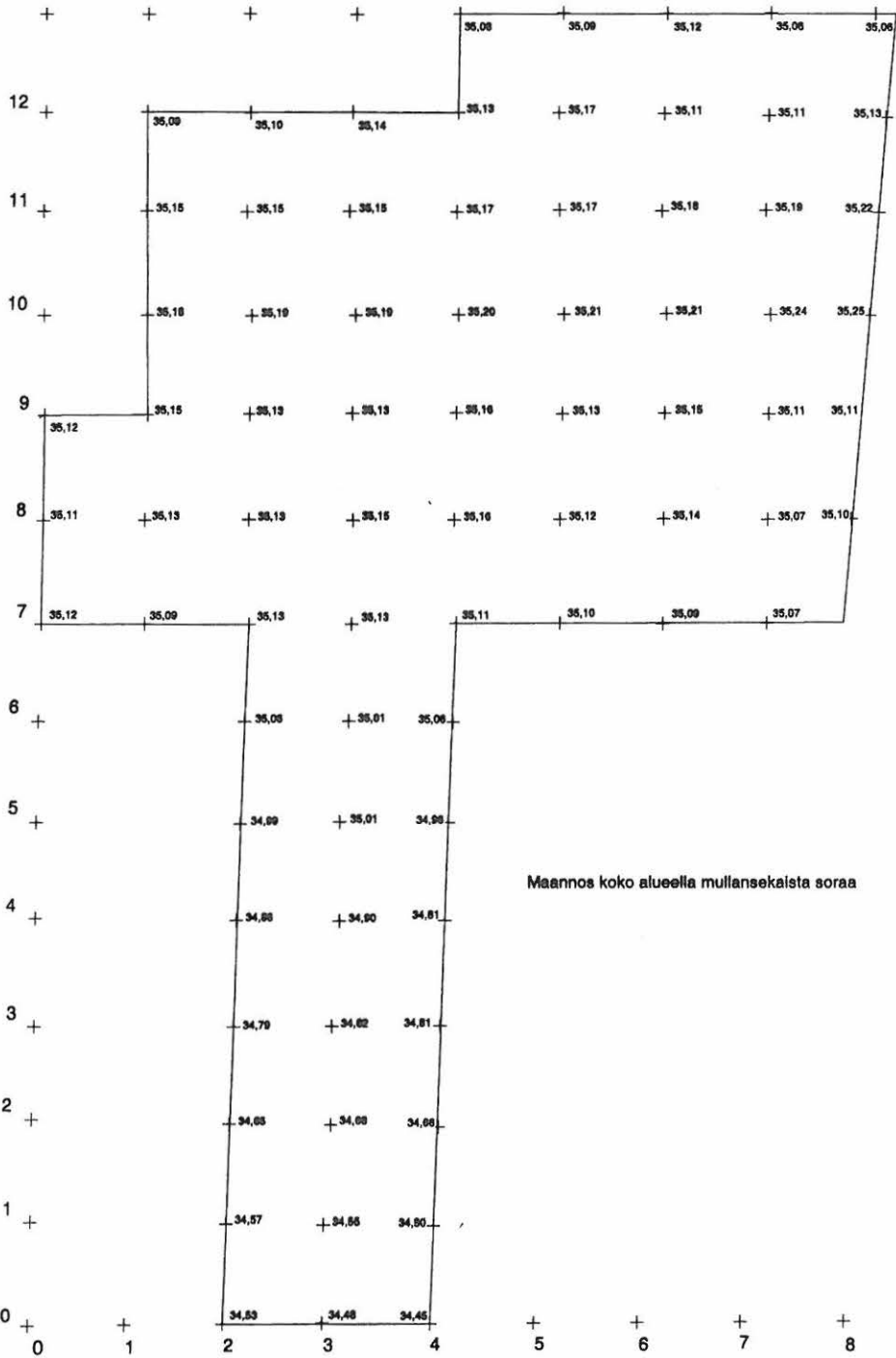
HALIKKO KIRKKOMÄKI
Syyskuu 2003
Eeva Reike

Kaivausalue
Taso 1
MK 1:50

Piirt. Anu Kehusmaa

2 m

HALIKKO KIRKKOMÄKI
Syyskuu 2003
Eeva Raike

Kaivausalue
Taso 2
MK 1:50

Piirt. Anu Kehusmaa

- 1 Tummanruskea, mullasekainen sora
- 2 Ruskea sora, jossa vähän multaa
- 3 Tummanruskea sora, jossa vähän multaa ja hilttä
- 4 Ruskea sora

 Tummanharmaa hiekka

 Kivi

2 m

HALIKKO KIRKKOMÄKI
Syyskuu 2003
Eeva Raike

Kaivausalue
 Taso 3
 MK 1:50

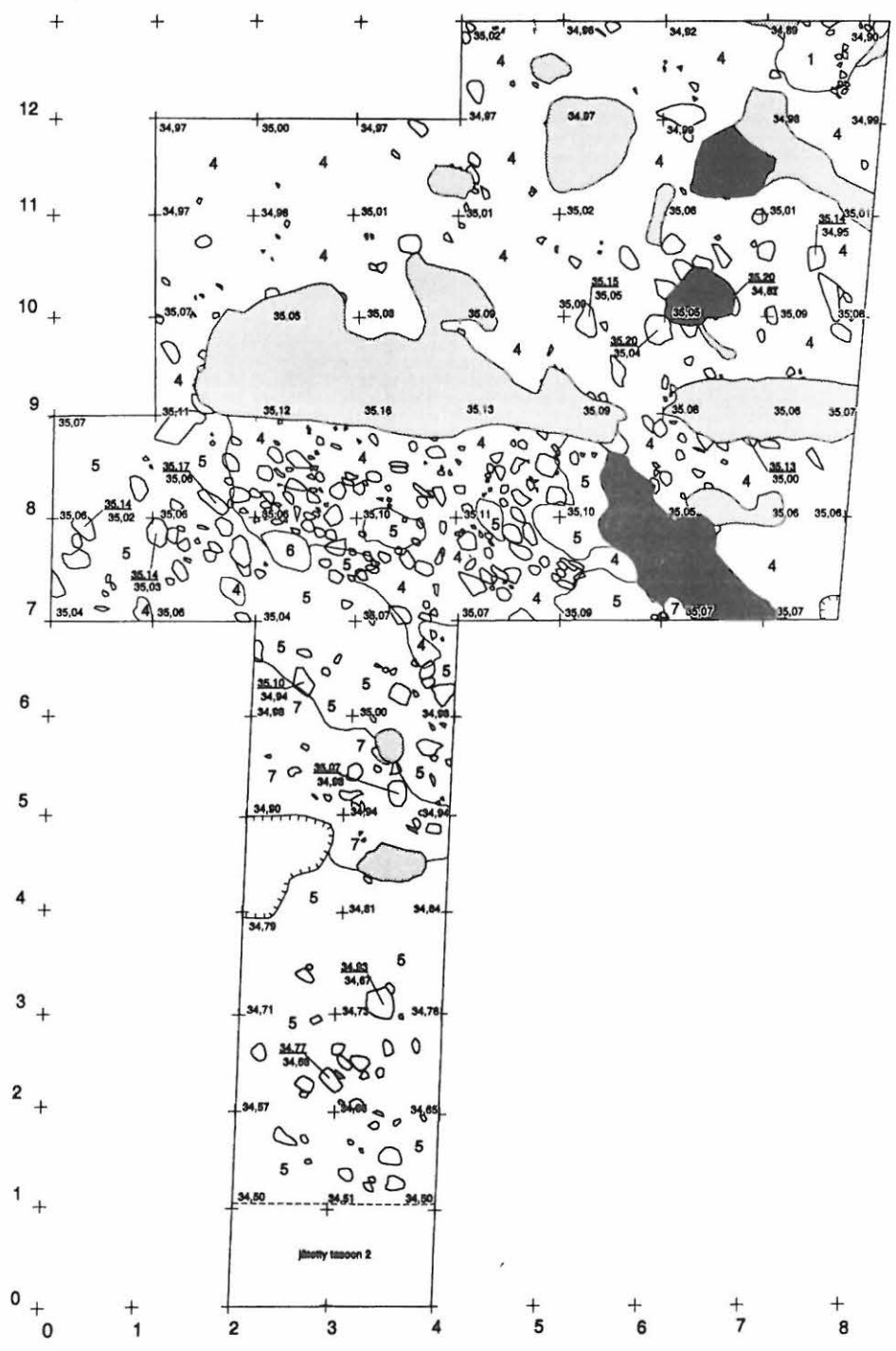
Piirt. Anu Kehusmaa

- 1 Tummanruskea, mullansekainen sora
- 4 Ruskea sora
- 5 Vaaleanruskea sora
- 6 Mullansekainen hiekka
- 7 Punaruskea hiekka
- Tummanharmaa hiekka
- Tummanharmaa, noensekainen hiekka

- Kallio
- Hirtä
- Kivi

2 m

HALIKKO KIRKKOMÄKI
Syyskuu 2003
Eeva Raike

Kaivausalue
Taso 4
MK 1:50

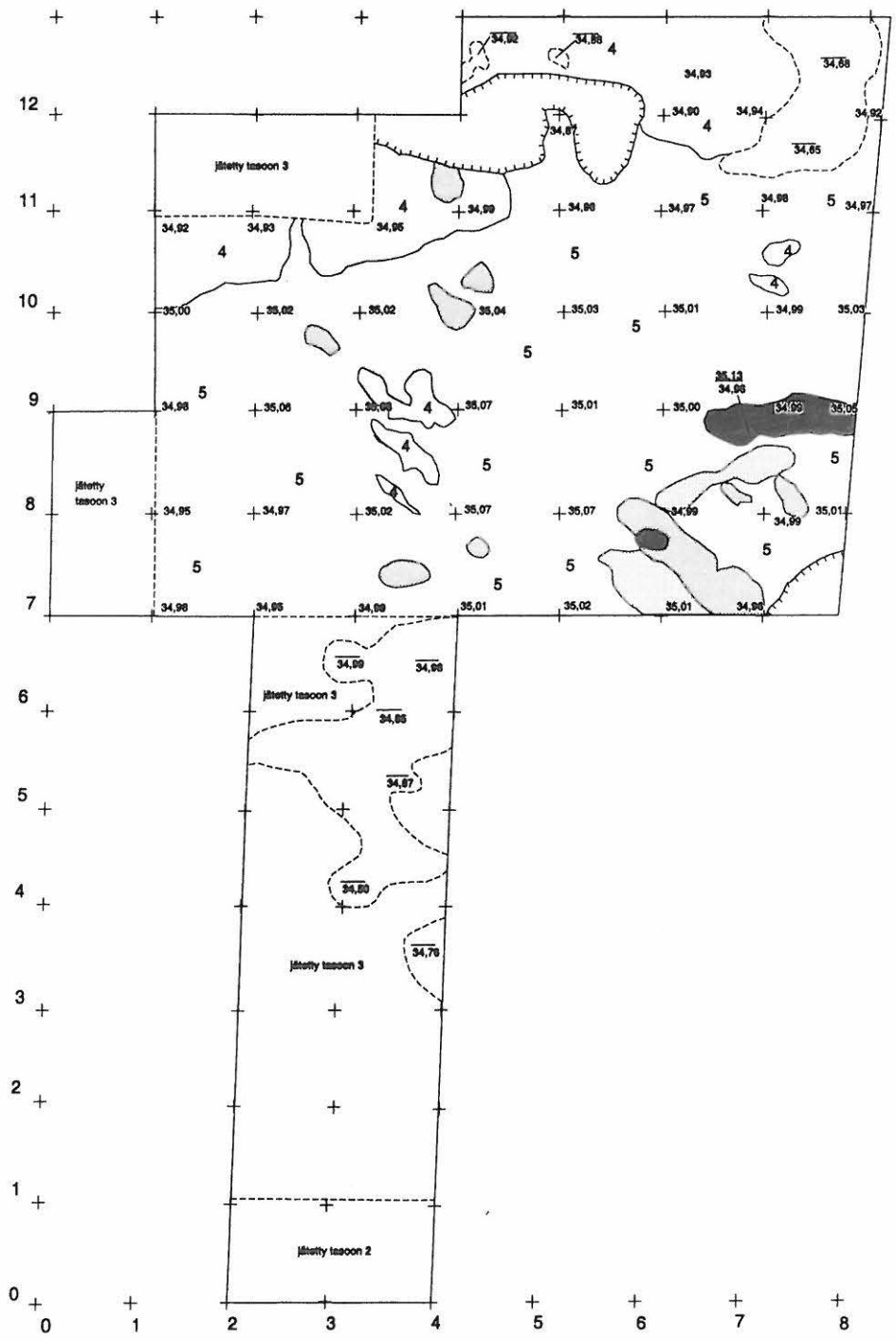
Piirt. Anu Kehusmaa

- 4 Ruskea sora
- 5 Vaaleanruskea sora
- Vaalea, hieno hiekka
- Tummanharmaa hiekka
- Tummanharmaa, noensekainen hiekka
- Kallio
- Kivi

Luonnollisena keroksena kaivettu tumma maannos ja sen pohjaveäitusluku

2 m

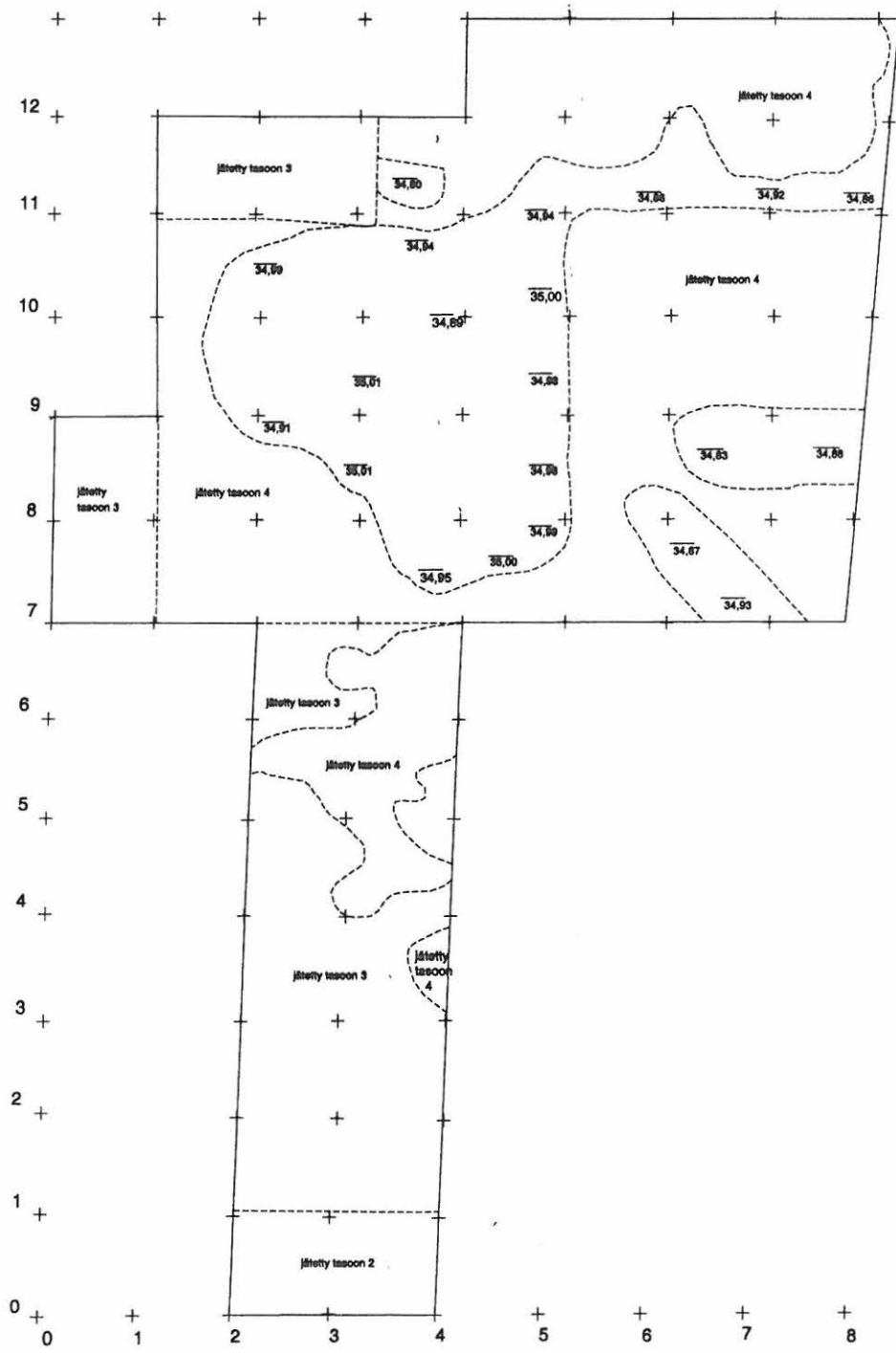
HALIKKO KIRKKOMÄKI
Syyskuu 2003
Eeva Raike

Kaivausalue
 Taso 5
 MK 1:50

Piirt. Anu Kehusmaa

Luonnollisena kerroksena kaivettu
 tumma maannos ja sen pohjajaavatusluku

2 m

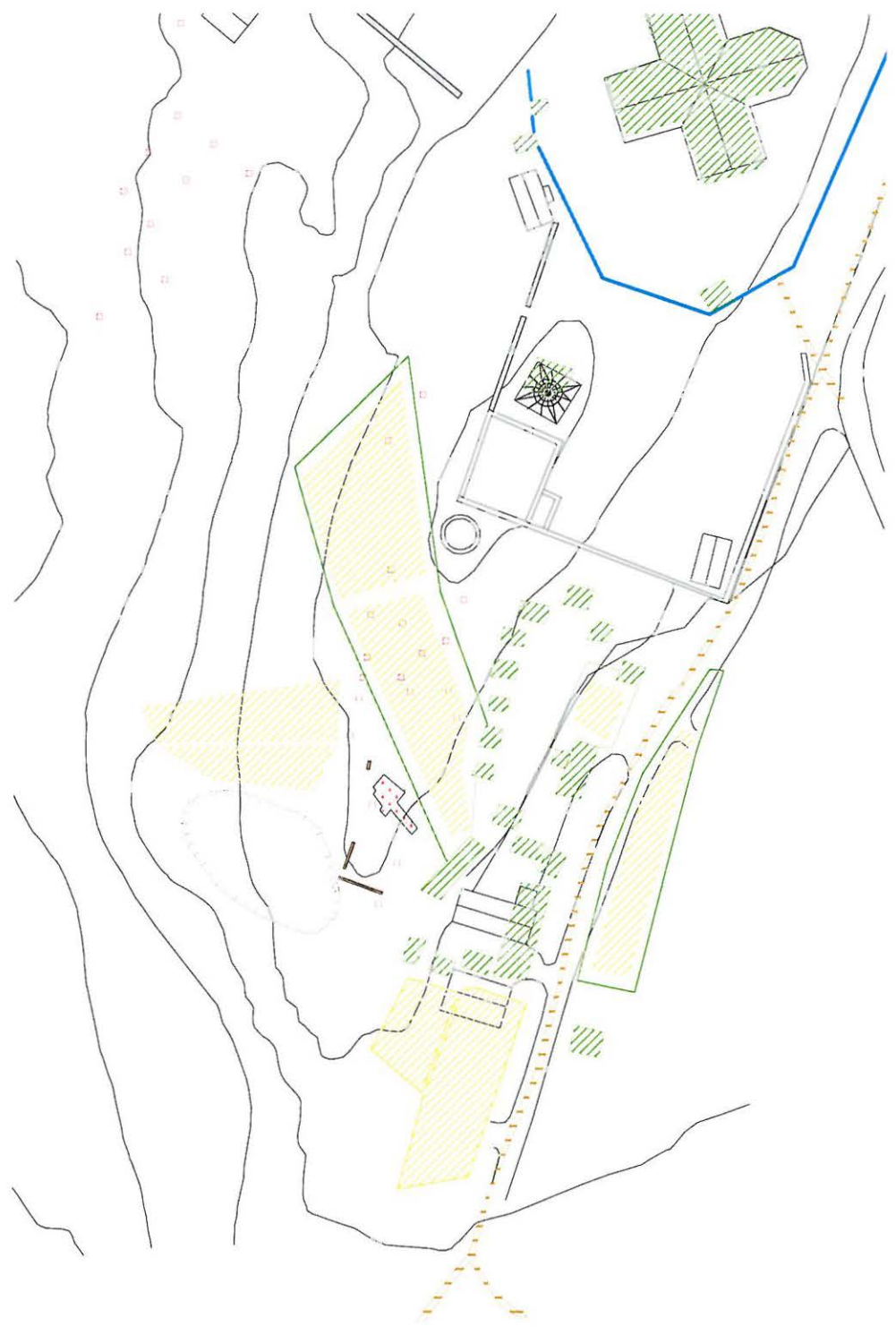
HALIKKO KIRKKOMAA

Eeva Raike 2003

Vuoden 1834 kartan elementit asemoituna nykyisen yleiskartan päälle.
MK 1:1500

Asemointi Anu Kehusmaa

- Rakennus
- Pelto tai laidun
- Tie
- Kirkkotarhan aita
- Kalliopaljastuma

HALIKKO KIRKKOMÄKI
Eeva Raike 2003

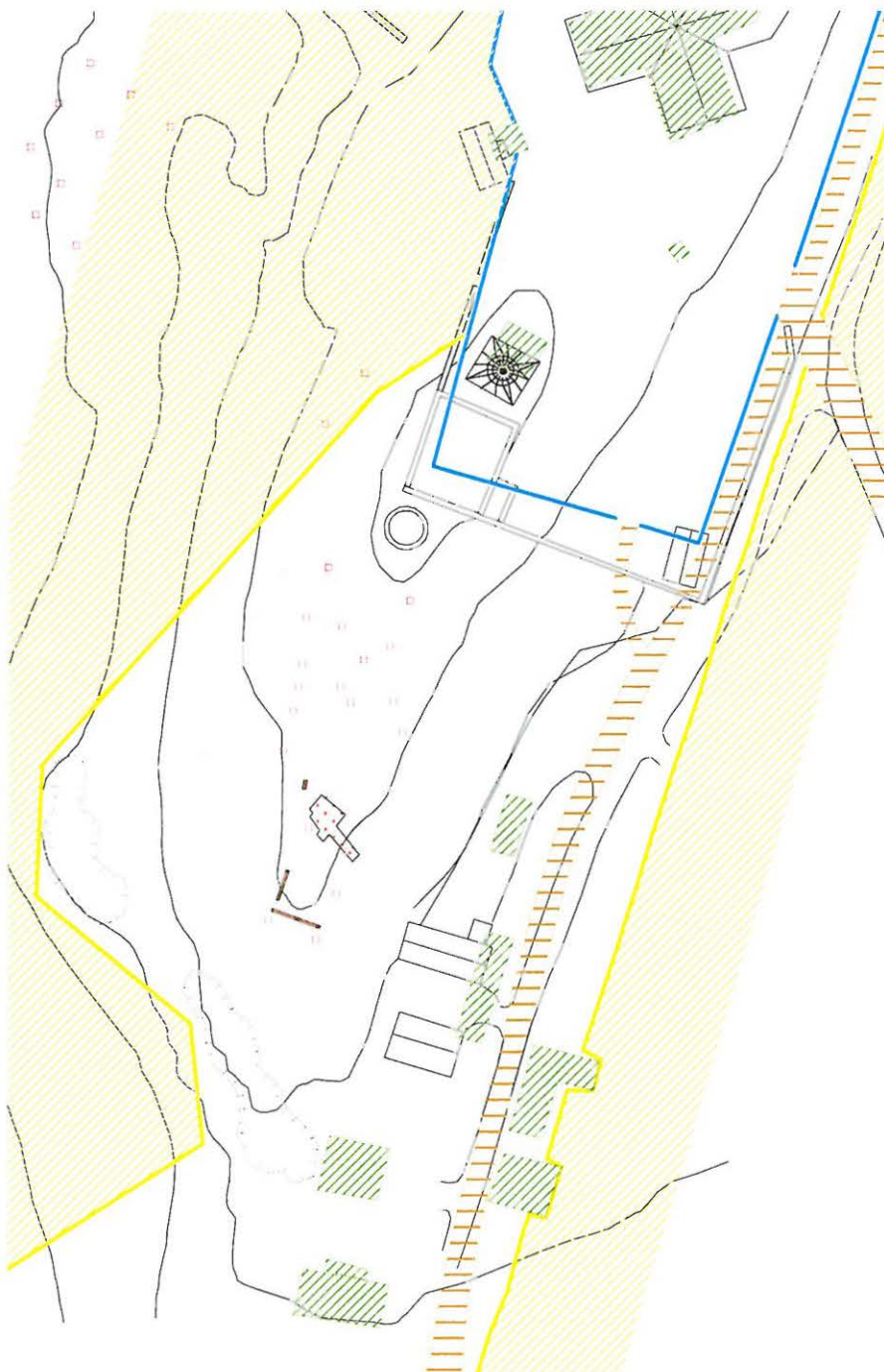
Vuoden 1890 kartan elementit asemoituna
 nykyisen yleiskartan päälle
 MK 1:1500

Asemointi Anu Kehusmaa

- Rakennus
- Pelto tai haka
- Tie
- Kirkkotarhan aita
- Kalliopaljastuma

0 10 40 m

Anu Kehusmaa

Vanhat kartat ja Halikon Kirkkomäki

Kysymyksen asetteluna lähdettäessä tekemään karttojen arkistiselvitystä oli se, miten Halikon Kirkkomäen rakennushistorialliset vaiheet ovat edenneet kartta-aineiston valossa. Alueen osalta keskityttiin etenkin mäen korkeimmalle kohdalle (korkeuskäyrän 40 m mpy yläpuolelle) ja tästä kaakkoon Halikonjokea kohden laskevaan mäenharjaan. Tämä aluerajaus perustuu sekä kesä- ja syyskuussa koekuopitettuun ja osittain kaivetun tutkimusalueen rajaukseen että 1800-luvun lopun ja 1900-luvun alun irtolöytökohteisiin, joista tuonnempana.

Karttamateriaalia käytiin läpi lähinnä Kansallisarkistossa. Siellä käytiin Halikon osalta läpi Maamittaushallituksen arkistosta Kansallisarkistoon siirretyt 1600-luvun ja 1700-luvun maakirjakartat. Seuraavien vuosisatojen, eli 1800- ja 1900-luvun alun arkistomuodostajista tärkeimmäksi nousi Opetusministeriön kartta- ja piirustusarkisto, jonka Senaatin talousosaston AD-aktikarttaluettelosta¹ löytyi esimerkiksi yksityiskohtainen asiakirjavuo Halikon hautausmaan laajennushankkeista tarkastuskertomuksineen ja piirroksineen 1800-luvun lopulta. Karttamateriaali käytiin läpi tutkimusalueelta myös Turun maanmittaushallituksen sekä Halikon seurakunnan arkistosta.

Yleistäen voisi sanoa, että 1600- ja 1700-lukujen maakirjakarttojen ongelma on aina sama niitä tarkasteltaessa Halikon Kirkkomäen osalta; maanjakoon ja omistussuhteisiin keskittyvissä kartoissa rakennuksista esitetään vain suurimmat ja tärkeimmät. Halikon Kirkkomäen kohdalla tämä tarkoittaa vanhimmissa kartoissa pelkkää kirkkoa. Esimerkiksi kirkkoon liittyviä pienrakennuksia (kuten esim. luuhuoneet) tai tapuleita ei näissä 1600- ja 1700-luvun kartoissa näy. Varhaisimmasta karttamateriaalista ei siis tässä kysymyksenasettelussa ollut juurikaan apua.

Halikon Kirkkomäki 1700-luvun lopun ja 1800-luvun kartoissa

Halikon Kirkkomäki aletaan esittää tarkemmin 1700-luvun loppupuolen kartoissa. Tällöin myös maankäytön historia alkaa selkeytyä. Vanhojen karttojen perusteella kirkonmäestä voi sanoa yleistään seuraavaa: lukuun ottamatta itse kirkkotarhaa on ollut karttojen mukaan pappilan hakamaana lähes 1800-luvun loppuun saakka (ks. esimerkiksi Henelius, 1890). Mäki on joissakin 1700-luvun kartoissa merkattu termillä ”Högt och Brant berg” (Zierman, 1775).

Mäen luoteispuolella on sijainnut pappilan tilaan kuuluvia peltoja ja joissakin 1800-luvun lopun kartoissa nykyisen Suntionkujan kohdalla. Hautausmaan länsikulmassa esiintyy myös muutamia torppia (Senaatin talousosaston kartta KD 72/305 vuodelta 1890 hautausmaan laajentamisesta). Kaksi torppaa esiintyy myös kirkonmäen kaakkoispuolella, jossa nykyään sijaitsee puutaloja ja Halikon kotiseutumuseo.

Halikon Kirkkomäki näkyy myös 1700-luvun lopulla ja 1800-luvun alussa tuotetussa nk. kuninkaan kartastossa (Alanen & Kepsu 1989, 98). Tässä kartassa näkyvät kirkkomäen luoteispuolen pellot samoin kuin mäen länsikulmassa olevat torpat ja niihin liittyvät talousrakennukset. Nämä rakennukset näkyvät kartassa (ks. oheinen kuva) Halikonjoen ylittävän sillan yläpuolella olevina mustina pisteryppäinä.

¹ Tähän lähteeseen kuuluu senaatin talousosaston anomusasiakirjavihkoihin liittyviä karttoja ja piirustuksia.

Halikon kirkkomaan vaiheet Halikon historian mukaan

Tästä katsauksesta on jätetty pois itse kirkkorakennus ja sen rakennushistoria ja keskitytty itse kirkkotarhan aidan sisäpuolisiin tapahtumiin. Mielenkiinto on erityisesti kirkkotarhan aidan kulloisesakin sijainnissa.

Halikon historian (Pitkänen 1992, 320) mukaan kirkkotarha ei ulottunut 1700-luvun lopulla vielä edes tapuliin asti. Tilanpuute oli kuitenkin akuutti asia. Vuonna 1800 aloitettiin uuden harmaakivistä ladotun laajennetun kiviaidan rakentaminen. Työ valmistui seuraavana vuonna, jolloin myös kirkkoon sisälle hautaaminen lopetettiin. (Pitkänen 1992, 321)

Kirkkomaata laajennettiin toistuvasti 1800-luvulla. Vuonna 1815 kirkkomaata oli jälleen käynyt ahtaaksi ja sitä laajennettiin pohjoiseen. (Ibid.) Tällöin kirkon pohjoispuolella sijainnut pitäjänmakasiini (nyk. kotiseutumuseo) jäi kirkkomaan sisäpuolelle ja se piti siirtää edemmäs.

Vuonna 1868 kirkkomaata laajennettiin jälleen, tällä kertaa lounaaseen, jolloin vuonna 1773 uusittu kellotapuli jäi aidan sisäpuolelle (Pitkänen 1992, 314). Vanha kirkkotarhan lounaiskulma sijaitsi paikassa, missä on vuonna 1831 rakennettu Klinckowström-suvun hautakappeli. (Ibid., 321)

Kirkkomäen esinelöytöjä

Kirkkomäeltä tehdyt viikinkiajalle ajoittuvat esinelöydöt liittyvät Halikon kirkon kirkkotarhan laajennustoimiin. Ensimmäinen löytö tehtiin vuonna 1881 kirkkomaan laajennuksen yhteydessä, jolloin löydettiin 900-luvun lopun/1000-luvun alun tyyppin hevosenkenkäsolkki ja kaksi rannerengasta (KM 2058:4-6).

Mäkeä käytettiin 1800-luvulla kuitenkin myös muuhun kuin hautauksiin. Vuonna 1895 mäen korkeimmalta kohdalta, tuolloin perunamaana toimivasta alueesta löydettiin puolestaan kaksi miekan-katkelmaa ja kilvenkupura (KM 3187:45-46). Löytöpaikan tarkasti seuraavana vuonna Hjalmar Appelgren, mutta ei havainnut paikalla lyhyen käyntinsä aikana kiinteitä muinaisjäännöksiä. Huonon sään vuoksi ei löytöpaikasta voitu tehdä edes piirrosta. Kirkkoaidan eteläpuolisesta perunapellosta löytyi myös kaksi rannerengasta ja rengassolkki vuonna 1910 (KM 5512:24-26).

1800-luvun lopulla ja 1900-luvun alussa löytyneiden esineiden löytöpaikat sijoittuvat nykyymmärrykseen siirrettynä kutakuinkin Kirkkomäen korkeimmalle kohdalle, eli korkeuskäyrän 40 m mpy yläpuolelle. Tämä mäen korkein kohta jää lähes kokonaan nykyisen aatelisten hautausmaan alle.

Hirviluoto arvelee (1992, 67) Kirkkomäen olleen viikinkiajalla asuttu. Tähän hänen mielestään viittaavat kirkon ohi kulkevan tien leikkauksesta löydetty keramiikan (TYA 107) palanen sekä mäellä kasvavat lukuisat kulttuurikasvit.

Karttojen asemointi nykyisen yleiskartan päälle

Kahdesta Kirkkomäkeä parhaiten esittävästä ja rakennushistoriallisesti mielenkiintoisimmasta kartasta saatiin kopiot veloituksetta Halikon seurakunnan arkistosta (Saurén, 1834 ja Henelius, 1890). Näiden kahden kartan maankäyttöön liittyvät elementit, eli rakennukset, pellot ja tiet asemoitiin nykyisen yleiskartan päälle MapInfo-ohjelmalla. Vastinpisteinä käytettiin kartoissa esiintyviä, nykyaikanakin paikallaan pysyneitä elementtejä eli itse kirkkorakennusta, kellotapulia sekä Halikonjoen ylittävää siltaa, jota nykyisin kutsutaan Museosillaksi.

Vanhojen karttojen suhteet eivät kuitenkaan ole aivan yksi yhteen nykyisen peruskartan kanssa kuin harvoissa tapauksissa. Tämä aiheuttaa asemoinnissa hurjaltakin näyttäviä vääristymiä. Vääristymää pyrittiin useiden kokeilujen jälkeen minimoimaan siten, että vanha kartta asemoitiin mahdollisimman monen tunnetun vastinpisteen kanssa. Sen jälkeen elementit digitoitiin omaksi työtasokseen, häivytettiin vanha kartta digitoitujen elementtien alta pois ja avattiin elementit sisältävä työtaso nykyisen yleiskartan päälle. Näin päästiin suhteellisen luotettavaan lopputulokseen. Vanhojen karttojen mittatietoihin tulee kuitenkin aina suhtautua pienellä varauksella.

Painamattomat lähteet

Appelgren, Hj., tutkimukset 1896.

Mikkola, Esa, Halikon inventointi 1998.

Tallgren, A.M., pienimuotoinen kaivaustutkimus kellotapulin luona 1914.

Painetut lähteet

Alanen, Timo & Kepsu, Saulo (1989). Kuninkaan kartasto Suomessa 1776-1805. SKS.

Hirviluoto, Anna-Liisa (1992). Halikon viikinkiaikaiset kalmistot. Halikon historia 1, Merovingi- ja viikinkiaika (550-1050 jKr.). s. 66-71.

Pitkänen, Kari (1992). Kirkkorakennukset ja hautausmaat. Halikon historia 1, Historiallisen ajan Halikko kunnallishallinnon alkuun. s. 313-326.

Karttamateriaali

Vuosi	Tekijä	Kartta	Signum
1600-luku	-	Maakirjakartat Halikon alueelta	Maanmittaushallituksen arkisto
1702	J. Vettervik	Kärävuoren kylän kartta	a9 34/1-10
1708	J. Vettervik	Kutilan kylän kartta	a9 31/1-2
1732	D. Ekman	Kierlän kylän kartta	a9 24/1
1732	D. Ekman	Lempilän kylän kartta	a9 38/1
1775	C. Zierman	Charta öhver Lahobohls samfällighets åkrar och hemåkrar belägne uti Åbolän Haliko härad och sochn aftagen år 1775	a9 34/13
1781	C. Zierman	Puotilan kylän kartta	a9 64/1-3
17??	?	Charta öhver Äminne säteriets, Hojala, Majala efter byar uti Haliko socken	a9 34/19
1834	S. Saurén	Karta öfver Kyrko Planen i Haliko Socken och härad samt Åbo Län	Halikon srk:n arkisto
1880	?	Karta öfver Haliko å och dess utlopp i hafvet	STO AD 289/220 272:4
1890	J.F. Henelius	Kartta hautausmaista Halikon pitäjässä	STO KD 72/305 271:6 aktissa; Halikon srk:n arkisto
1905	K.R. Silfvenius	Pappilan yksinäisen Kirkkoherrantalons No 1 maista Halikon pitäjässä ja kihlakunnassa.	?